

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 29.

Lördagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 47, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 3, 12, 19, 47, 48, 49, 52 och 56 punkterna i lagen om val till riksdagen.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 49, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 8 och 17 i förordningen den 5 juni 1909 angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet.

Föredrogs och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda memorial, nr 33, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i frågor rörande anslag under riksstatsens nionde huvudtitel.

Punkten 1.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2.

Nu föredragna punkt lydde sålunda:

»Under punkt 61 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att av det utav 1911 års riksdag beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar å extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 620,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, för ifrågakvarande ändamål användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det om-

Sammanjämningsförslag i fråga om anläggning av fiskehamnar.

Sammanjämkningsförslag i fråga om anläggning av fiskehamnar.
(Forts.)

råde i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att i hamnarna bedrivas, bör för det gemensamma behovet avsöndras.

Vidare hade Kungl. Maj:t under punkten 62 föreslagit riksdagen att för byggande av en fiskehamn vid Östra Torp i Malmöhus län bevilja ett anslag av 180,000 kronor och därav å extra stat för år 1915 anvisa 100,000 kronor att av Kungl. Maj:t för ändamålet användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnen än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att bedrivas i hamnen, bör för det gemensamma behovet avsöndras.

I detta ämne hade inom andra kammaren väckts, bl. a., av herr Andersson i Knäppinge m. fl., en motion, nr 86, i vilken hemställts, att, för att de nödiga undersökningsarbetena samt utarbetandet av de behövliga arbetsplaner, som erfordras, innan de av fiskehamnskommissionen till utförande i andra hand förordade hamnarna kunna byggas, må kunna verkställas, riksdagen måtte för ändamålet anslå 100,000 kronor; och att detta anslag måtte till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning utgå med 50,000 kronor för år 1915 och 50,000 kronor för år 1916.

Uti punkt 63 av förenämnda utlåtande hade utskottet under mom. a) hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å den av herr Andersson i Knäppinge m. fl. väckta motionen och i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 61 och 62 gjorda framställning, dels höja det av 1911 års riksdag till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar beviljade anslaget å 2,788,000 kronor med 180,000 kronor eller till 2,968,000 kronor, dels ock av sagda anslag å extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 720,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, för ifrågavarande ändamål användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att i hamnarna bedrivas, bör för det gemensamma behovet avsöndras.

Beträffande denna hemställan har första kammaren bifallit vad utskottet hemställt och till stöd därför åberopat vad utskottet yttrat, dock med uteslutande av den del, som å sid 70 i det tryckta utlåtandet börjar med orden »I likhet med lantbruksstyrelsen» och å nästföljande sida slutar med orden »kommande fiskehamnar», samt med upptagande i stället av vad statsrådsprotokollet i motsvarande del innehåller. Andra kammaren — som, med bifall till utskottets hemställan i motsvarande del, avslagit den av herr Andersson i Knäppinge m. fl. väckta motionen — har däremot i övrigt avslagit utskottets hemställan samt i stället bifallit Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande delar.

Då alltså kamrarna beträffande hamnanläggningen vid Östra Torp stannat i olika beslut, får utskottet, som det åligger att söka sammanjämka de olika meningarna, i sådant avseende föreslå,

att första kammaren, med frånträdande av sitt tidigare beslut beträffande utskottets hemställan under mom. a) av ifrågavarande

punkt, må, med avslag å den av herr Andersson i Knäppinge m. fl. väckta motionen och med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, besluta,

dels att av det utav 1911 års riksdag beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar å extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 620,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, för ifrågasvarande ändamål användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att i hamnarna bedrivas, bör för det gemensamma behovet avsöndras,

dels ock att för byggnad av en fiskehamn vid Östra Torp i Malmöhus län bevilja ett anslag av 180,000 kronor och därav å extra stat för år 1915 anvisa 100,000 kronor att av Kungl. Maj:t för ändamålet användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnen än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att bedrivas i hamnen, bör för det gemensamma behovet avsöndras.

Herr Tamm: Jag tror, att under nuvarande förhållanden det icke finnes annan möjlighet än att biträda det av jordbruksutskottet framställda förslaget, och jag har ej heller något annat yrkande att göra. Men jag kan icke underlåta att uttala mitt beklagande av, att kammaren sålunda skall bli tvungen att antaga andra punkten, icke därför att icke hamnen vid Östra Torp är väl värd att få understöd av staten och också i sin tur borde byggas i enlighet med förslaget, utan emedan därigenom fältet lämnas öppet för lokalintressen att, när lämpligt tillfälle därtill erbjuder sig, bryta den av riksdagen år 1911 fastställda ordningen för dessa hamnars byggnad.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i föreliggande punkt föreslagit.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 25 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner angående åvägabringande av sådan ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet, att bestämmelsen om kommunalstämmoprotokolls uppläsande i kyrka borttages.

Ang. inskränkning av kommunalstämmoprotokolls uppläsande i kyrkan.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna nr 69 i första kammaren av herr *Boberg* och nr 142 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Brånsta, i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan förändring av förordningen om kommunalstyrelse på landet, att bestämmelsen om kommunalstämmoprotokolls uppläsande i kyrkan borttages.

Ang. inskrän-
ning av kom-
munalstämmo-
protokolls upp-
läsande i
kyrkan.
(Forts.)

I förevarande utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes, i sammanhang med behandlingen av 1905 års riksdags skrivelse angående åtgärder för inskränkning av kungörelsens uppläsande i kyrkorna, taga under omprövning, huruvida bestämmelsen i förordningen om kommunalstyrelse på landet § 23 angående kommunalstämmoprotokolls uppläsande i kyrkan kunde inskränkas eller helt borttagas.

Herr Lindblad, Ernst: Jag måste säga, att det hos mig väckt en viss förvåning, att konstitutionsutskottet varit så enhälligt i den här frågan. Den ifrågasatta ändringen hör väl åtminstone ej till de stora reformerna, så att det torde ej vara något förgripligt att uttala sina betänkligheter däremot.

Jag tror, att de bestämmelser man har om kommunalstämmoprotokollens justering och tillkännagivande från predikstolen täcka behovet; och när man år 1905 skrivit till Kungl. Maj:t om inskränkning av andra kungörelsens uppläsning, tycker jag, att man borde dröja och se, vad därav kan komma, och icke nu öka på lasset med en ny skrivelse. Jag säger detta på grund av den erfarenhet, som vunnits i fråga om vägstämmoprotokoll. Om dem stadgas att, sedan ett sådant protokoll justerats, det så fort ske kan skall genom vägstyrelsens försorg i väghållningsdistriktets kyrkor uppläsa ett tillkännagivande, att stämma hållits, och att protokollet finnes tillgängligt på viss plats, så centralt beläget som möjligt naturligtvis, där intresserade få taga del därav — det sker så i fråga om vägstämmoprotokollen, ty ett vägärende rör så många socknar, att ett protokoll ej gärna kan uppläsa i alla väghållningsdistriktets kyrkor. Men det har visat sig, att ingen kommer och ser på protokollet, så att faktiskt har det nu angivna förfarandet ingen betydelse: det är dess värre ingen lämplig kungörelseform, men det är av omständigheterna påkallat, och man torde ej kunna komma ifrån det. Jag tror emellertid bestämt, att det vore olämpligt att stadga något liknande om kommunalstämmoprotokoll. Och jag vet, att man har haft olägenhet därav, att prästerskapet vägrat uppläsa kungörelser, t. ex. om ett lantmäterisammanträde, som skulle hållas inom viss tid. Det var bekant, att det skulle hållas, alla visste om det. Det var annonserat, men till följd av att en prästman förklarade sig icke behöva läsa upp kungörelser på nyårsdagen, vilket han aldrig hade gjort, förföll sammanträdet, som var utsatt, och man fick vänta en tid med dess hållande.

Jag tror, att det är överdrift att säga, att församlingen och kyrkobesökarna störas så mycket av protokolls uppläsande; och om man ej vågar föreslå, att både kyrko- och kommunalstämmoprotokollens uppläsning skall inskränkas, vet jag ej, vad hela reformen skall tjäna till. Jag kan därför för min del ej annat än yrka avslag å motionerna och konstitutionsutskottets hem-

ställan. Enligt vad man nu upplyser mig har också konstitutionsutskottet fattat sitt beslut med 11 röster mot 9.

Ang. inskränkning av kommunalstämmopro-
tokolls uppläsande i kyrkan.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmanen yttrade, att i avseende på föreliggande utlåtande endast yrkats, att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan, som de i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i utlåtandet hemställt samt vidare på avslag å såväl utskottets hemställan som motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 25 och 26 innevarande februari bordlagda utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om tillägg till 37 § förordningen om lands- ting, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 25 och 26 innevarande månad bordlagda utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt för församling att utse ordförande i skolrådet.

Med anledning av en inom andra kammaren av herrar *Hallén, Kristensson* och *von Sneidern* väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 61, hade utskottet i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av herr Halléns m. fl. motion nr 61 i andra kammaren måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t ville låta utreda, under vilka förhållanden och förutsättningar församling måtte erhålla rätt att själv å kyrkostämman utse ordförande i skolrådet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Ang. upphörande av kyrkoherdes självskrivenhet såsom skolradsordförande.

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Bellinder* och *von Mentzer*, vilka likväl ej däri antytt sin åsikt;

dels ock av herr *Clason*, vilken kompletterat den historiska inledning utskottet givit sitt yttrande i ämnet.

Herr *Clason*: Utskottets förslag går, som kammaren behagade finna, ut därpå, att den självskrivenhet för pastor att vara ordförande i skolrådet, under vilken vårt nuvarande folkskoleväsen nått en så storartad utveckling alltsedan sin tillkomst på 1840-talet, skulle upphävas, och att man i stället skulle gå i den riktningen, att kyrkostämman själv skulle tillsätta ordförande i skolrådet. Jag har nu ej kunnat dela utskottets ståndpunkt, och jag skall be att få anföra några skäl för min avvikande mening.

Utskottet inleder sitt förslag med en historik om frågans före-

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)

gående behandling. Hur pass ensidig denna historik är, kan kammaren finna, om kammaren behagar taga kännedom om min reservation mot utskottets hemställan; och jag skall därför ej besvära kammaren med att närmare redogöra för innehållet i min reservation i den delen. Men då utskottet i sammanhang med sin historik påstår, att den ihärdighet, varmed reformförslag i denna fråga väckts, skulle vara bevis för, att den nuvarande anordningen ej är tillfredsställande, måste jag säga, att detta påstående något förvånar mig, allra helst då det kommer från ett sådant utskott som konstitutionsutskottet. Ty i den omständigheten, att reformförslag i den av utskottet förordade riktningen fjorton gånger tillbakavisats av riksdagen och därvid åtskilliga gånger även av andra kammaren, lär väl ej föreligga något bevis på det berättigade i de framlagda förslagen.

Jag skulle vilja tillägga ännu en sak med avseende å dessa reformförslags framkomst. Om man går närmare in på denna sak, finner man ju nämligen, att ihärdigheten ej heller varit så synnerligen stor. Det var en period i slutet av 1860- och början av 1870-talen, då ändringsförslag väcktes rätt ofta, men sedan var det tyst under loppet av ganska många år, och därefter hava förslag framlagts endast enstaka gånger med åtskilliga års mellanrum, och de då väckta förslagen hava flerfaldiga gånger blivit avslagna av riksdagens *båda* kamrar, vilket ju ej visar någon synnerligen stor samstämmighet i uppfattning angående reformens behövlighet.

Vad därefter angår utskottets realskäl är dessas huvudsakliga innebörd en hänvisning till åtskilliga fall, då en pastor ej skulle vara så lämplig som skolrådsordförande. Jag vill då erinra om — vad utskottet förtiger — att självskrivenheten ej gäller uteslutande pastor, utan även den, som hans ämbete företräder: och i vissa fall, då pastor av sjukdom eller hög ålder är förhindrad att sköta ordförandeskapet, finnes naturligtvis en ställföreträdare för honom. Utskottet talar ej heller om, att skolrådet har en vice ordförande, som kan ingripa i en hel del fall.

Vidare förefaller det mig, att utskottet gått vida utöver vad dessa undantagsfall möjligen skulle betinga. Om utskottet velat reformera för dessa undantagsfall, förefaller det mig, som om det varit riktigast, att utskottet slagit in på ungefär samma linje som utskotten på 1860- och 1870-talen, då man ville bibehålla självskrivenheten *som det normala*, men tänkte sig möjlighet av utbyte för vissa undantagsfall, dock under garanti, att detta utbyte icke skadade de intressen, för vilka självskrivenheten ursprungligen införts. Utskottet går däremot nu vida längre. Utskottet tänker sig saken lagd i stämmans hand, något som, så sammansatt som stämman kan tänkas vara, visst icke alltid torde vara så synnerligen lämpligt. Jag är icke viss på, att icke en sådan myndighet skulle kunna användas för

exempelvis undanskjutande av kristendomsundervisningen eller för dennas rationaliserande i en riktning, som ej vore önskelig, och jag får säga, att motionärernas namn synas mig i detta hänseende ej vara några synnerliga garantier.

*Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)*

Utskottet har också förbigått de rent praktiska skäl, som synas mig tala mot motionen. Det har tidigare påpekats, vilken styrka det faktiskt ligger däri, att det finnes en person inom socknen, som å *ämbetets vägnar* har sig ålagt att särskilt hava hand om folkskoleväsendets befordran, och för vilken dettas befordrande alltså är en del av hans ämbetsplikt. Förmånen härav skulle naturligtvis alldeles falla bort, om en ändring gjordes i den föreslagna riktningen. Man invänder kanske: »Men pastor kan ju väljas i alla fall». Ja, men är han ej längre självskriven, har han ej större skyldighet att mottaga ett val än vilken annan församlingsmedlem som helst, och det synes mig då vara att befara, att, om man upphävde denna pastors självskrivenhet och skyldighet, man ganska snart även här komme in på en väg, som icke är oss alldeles obekant, en väg, som leder till avlönade kommunala tjänstemän i allt större och större utsträckning.

Av vad jag sålunda anført förefaller det mig ovillkorligen framgå, att reformen ej är på något sätt nödvändig. Däremot är det ju tydligt, att den storartade utveckling, vårt folkskoleväsen haft, ägt rum under den nuvarande ordningen. Och det synes mig ej förefinnas någon garanti för, att en omläggning sådan som den tillämnade skulle erbjuda någon säkerhet för, att det därefter bleve lika bra, eller att det bleve bättre. Jag tror därför, att man står på den säkra sidan, om man avslår det föreliggande skrivelseförslaget, och jag tillåter mig hemställa om avslag därå.

Herr Stadener: Herr talman! Jag ämnar i korthet yrka bifall till utskottets förslag. Den föregående ärade talaren menade, att det sätt, på vilket detta förslag blivit behandlat icke mindre än fjorton föregående gånger i riksdagen, icke bestämt ådagalade, att den nuvarande ordningen är i grunden så otillfredsställande, som utskottet låtit påskina. Jag tror, att den ärade talaren här dragit sin slutsats något för hastigt. Riksdagens avvisande hållning torde icke hava berott på, att man velat förneka behovet av en lämpligare anordning, utan snarare därpå, att man icke så säkert vetat, vilken åtgärd som skulle vara lämplig att tillgripa för att avhjälpa de missförhållanden, som på åtskilliga ställen kommit till synes. Man har icke vetat, vilken utväg som skulle vara praktisk att använda.

Man har nämligen ansett, att i en stor del av våra skoldistrikter kyrkoherden eller pastor varit den, som suttit inne, ofta nog ensam, med de förutsättningar i allmänbildning, som erfordras för att fylla platsen som skolrådsordförande. Och den ut-

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.

(Forts.)

väg, som för längre tid tillbaka, på 1870-talet, föreslogs, att man i sådana fall, då det behövdes någon annan än pastor såsom skolrådsordförande, skulle låta stiftsstyrelsen förordna en sådan person, har icke vunnit riksdagens bifall, då riksdagen icke ansett denna utväg vara en lämplig lösning av frågan.

Det förefaller mig, när jag undersöker, vad i riksdagen ytt-rats vid föregående tillfällen, som om riksdagen velat vänta, till dess man kunde anse, att den tid var inne, då man i något så när tillräckligt antal förfogade över lämpliga lekmän att i fall av behov användas såsom skolrådsordförande; eller, med andra ord sagt, man ville avvakta den tidpunkt, då man kunde säga, att vana i kommunala bestyr och en lämplig grad av allmänbildning funnes att tillgå även hos lekmännen i en församling, där man behövde annan skolrådsordförande än pastor. Nu har konstitutionsutskottet ansett, att en sådan tid är inne. Utskottet har ansett, att vårt folk genom en rätt lång vana numera erhållit tillfredsställande övning i att handlägga kommunala ärenden, och man har ansett, att genom folkskoleundervisningen och annat, som gjorts för den allmänna folkbildningen, allmänbildningen stigit i så hög grad, att man, där särskilda omständigheter påkalla en annan skolrådsordförande än pastor, därtill skulle kunna erhålla en lämplig lekman.

Jag skall ej ingå närmare på de betänkligheter, som den föregående talaren hade i andra hänseenden, ty de hava så många gånger varit relaterade — senast vid riksdagen 1912 —, att jag antager kammaren har dem i livligt minne. Jag vill endast anmärka, att talet om, huru nödvändigt eller åtminstone i hög grad önskligt det vore, att man på denna plats hade en person, som utförde sitt uppdrag under tjänstemannaansvar, är bra litet bärkraftigt. Vad skall man säga om stadsfullmäktigordförandena, ordförandena i kommunalstämmorna och ordförandena i åtskilliga andra kommunala institutioner, vilka alla sköta sina befattningar på ett förtjänstfullt sätt, men ej göra det under s. k. tjänstemannaansvar? Jag kan som sagt ej finna annat, än att sistnämnda skäl är bra litet bärkraftigt.

Däremot finnas åtskilliga praktiska skäl att genomföra en så varsam och försiktig reform, som utskottet nu förordat. Dessa skäl hava till utgångspunkter såväl skolans eget bästa som hänsyn till pastors eventuella önskan och till hans ställning i församlingen. Detta har också kommit till synes i konstitutionsutskottets utlåtande. Där har nämligen framhållits, att, då en pastor av bristande fallenhet och intresse är olämplig att hand-hava vården om skolväsendet eller då sjukdom och nedsatta kraf-ter diskvalificera honom för en sådan gärning, det är nödvändigt för skolans skull att kunna få till skolrådsordförande en lekman. Vidare är det ganska tydligt, om vi se saken mera från pastors synpunkt, att han kan komma i åtskilliga svårigheter i förhål-lande till sin församling just på grund av skolans ekonomiska och disciplinära angelägenheter, svårigheter, som han skulle kun-

na undvika, därest hans ställning vore fri till den befattning, som det här är fråga om.

Det är också utskottets och min egen övertygelse, att erfarenheten från de städer, där skolstyrelser blivit införda och där sålunda ordförandeskapet i skolrådet icke längre obligatoriskt sammanhänger med kyrkoherdebefattningen, visat, att i regel kyrkoherden eller en annan tjänstgörande prästman blir utsedd till ordförande i skolrådet. Tydligtvis komme detta att bliva ännu mera regel på landsbygden. Alltså, där kyrkoherden eller pastor önskade och vore lämplig till att vara skolrådsordförande, komme han också att i regel bliva utsedd till ordförande. Och kammaren inser, vilken helt annan auktoritet den till ordförande valde prästen skulle ha i skolfrågor än den, vilken intagit platsen på grund av självskrivenhet. I våra dagar kommer man ej långt med den maktfullkomlighet, som utövas på grund av självskrivenhet. Man kommer mycket längre genom församlingens val.

Jag skall be, herr talman, att få tillstyrka det föreliggande förslaget och därvid fästa uppmärksamheten på, att utskottet nu föreslår denna reform i mera elastisk form, än den någonsin förut förelegat inför riksdagen. Utskottet har föreslagit, »att Kungl. Maj:t ville låta utreda, under vilka förhållanden och förutsättningar församling må erhålla rätt att själv å kyrkostämma utse ordförande». Sålunda, utskottet har velat, att i regel och normalt kyrkoherden allt fortfarande skall vara ordförande, men att under vissa förutsättningar, som närmare skola bestämmas, församlingen må äga att själv utse ordförande.

Jag ber, herr talman, att få tillstyrka bifall till denna, såvitt jag kan finna, synnerligen varsamma reform av förhållandena.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag var icke närvarande i utskottet, då denna fråga behandlades där, men hade jag suttit där, skulle jag icke ett ögonblick tvekat att förena mig med reservanterna.

Den svenska folkskolan har vuxit upp under kyrkans hägn, och kyrkan giver den ännu i dag ett kraftigt stöd. Sambandet mellan kyrka och skola har ett av sina starkaste uttryck däri, att kyrkoherden är självskriven ordförande i skolrådet; och att detta samband är verkligt djupgående, beror på gemensamheten i kultur- och bildningsintresse. Om jag tänker på folkskolans historia i vårt land, är det väl någonting sällsynt att skåda en sådan enorm utveckling, som vår folkskola genomgått under de sista 70—80 åren. Kommunernas utgifter för folkskoleväsendet, i början ganska obetydliga, ha växt oerhört. För ett tiotal år sedan uppgingo de kommunala utgifterna för folkskolan till 20—30 miljoner kronor, för närvarande till över 40 miljoner kronor om året. Man kan tänka sig, vilken utveckling, som ligger bakom detta. Och vilka är det, som framdrivit detta, om icke i första hand prästerskapet? Man kan säga, att tidsutvecklingen spelat sin roll, att tiden har framdrivit det. Men,

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivnenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)

mina herrar, i utvecklingen är det de personliga krafterna, som spela huvudrollen. Tiden kan ju sägas forma personerna och använda dem för sina syften, men personerna forma också tiden och sätta sin prägel på utvecklingen. Så har skett här. Det är prästerna, som varit den främsta drivande kraften för utvecklingen av vårt folkskoleväsen. Prästerna hava nitiskt arbetat för inrättande av skolor, anställande av lärare, fullständigare skolformer samt ökad och förbättrad undervisning. På genomdrivandet av allt detta hava prästerna överallt insatt sina krafter, och de hava kunnat göra detta till följd av sin ämbetsställning och sin ställning såsom skolrådsordförande.

Jag skall vidare be att få säga något om, vilka praktiska saker det här gäller. Enligt folkskolestadgan tillkommer det skolrådet såsom en mycket viktig angelägenhet att vaka över, å ena sidan att lärarna fullgöra vad deras viktiga kall av dem kräver, och å andra sidan att barnen flitigt begagna det tillfälle till undervisning, som blivit dem berett. I bägge dessa hänseenden hava prästerna just såsom skolrådsordförande utövat ett mycket stort och gagnande inflytande på folkskolan. Men just på denna punkt torde det vara, som vi hava att söka en av de starkaste anledningarna till deras obenägenhet, som vilja hava bort prästerna från det självskrivna ordförandeskapet i skolrådet. Det uppstår nämligen på många ställen konflikter mellan å ena sidan lärarna och å andra sidan skolrådet, representerat av pastor såsom dess ordförande, när det gäller att uppehålla disciplinen och pliktkänslan inom lärarekåren, då dessa egenskaper där brista. Vidare uppstå ofta konflikter mellan å ena sidan föräldrar, som icke gärna skicka sina barn till skolan, och prästen-ordföranden, som skall tillse, att barnen begagna undervisningen, och att föräldrarna släppa dem till skolan. Just från sin ämbetsställning och sitt ordförandeskap i skolrådet har prästen fått den auktoritet, tack vare vilken han kunnat personligen ingripa å ena sidan för utövande av den disciplinära makten över lärarekåren och å andra sidan för att tillhålla föräldrarna att fullgöra sina plikter i avseende å barnens skolgång. Man kan tänka sig, hurudana förhållandena skola bliva, om icke prästen skall hava uppgift att här ingripa. Det kan hända, att en lärare försummat sin skola och gjort det till följd av bristande ansvarskänsla. Vem skall då angripa skolläraren och tillhålla honom att göra sin plikt, om ej en person, som står över honom? I ett annat fall kan det hända, att en skollärare åtnjuter mycket förtroende i församlingen och kanske med försummande av sitt lärarekall ägnar sin tid och sina krafter åt varjehanda förtroendeuppgifter, som kommit honom till del och som intressera honom. Vem skall då tillhålla läraren att i främsta rummet fullgöra sin plikt mot skolan, om ej prästen?

Vidare tillkommer det enligt folkskolestadgan skolrådet att uppgöra läroplan, omfattande klassindelning, läroämnen och läro-

kurser, och detta sker med ledning av normalplanen för folkskolan. Vidare skall skolrådet, efter vidkommande lärares hörande, bestämma de läroböcker, som skola begagnas vid undervisningen. Härför erfordras ett icke ringa mått av allmän bildning och pedagogisk erfarenhet. Var finna detta i många landskommuner, om prästen ej är självskriven att taga ledningen? Prästens självskrivenhet såsom ordförande garanterar den nödiga kompetensen inom skolrådet för dessa uppgifter.

*Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)*

Läroboksförfattandet har i vår tid blivit ett omtyckt amatörarbete, nästan var enda lärare anser sig skickad skriva sådana. Det fordras ett bildat omdöme för att sovra allt som här erbjudes. Jag tvivlar på, att det annat än högst undantagsvis inom en landsförsamling finnes någon, som bättre lämpar sig för det arbetet än prästen i församlingen. Vidare äro skolrådet och särskilt dess ordförande ålagda en mängd uppgifter, vilka kräva ett högre mått av allmänbildning, såsom utfärdande av tjänstgöringsbetyg, prövning av ansökningshandlingar vid lediga tjänsters tillsättande samt avgivande av arbetsredogörelser och statistiska uppgifter. Det mesta härav vilar på ordföranden personligen. Då prästen är ordförande i skolrådet gives garanti för att även dessa ärenden bliva tillfredsställande behandlade, varom icke äventyras i hög grad att de bliva mindre väl skötta. Skolrådsordföranden bör, om man vill se till skolans bästa, vara den bäst kvalificerade person, som kan upplettas för uppgiften, och prästens självskrivenhet är den bästa garanti härför, synnerligast vad landsbygden beträffar. Vad städerna angår kunna förhållandena vara annorlunda, då ju där finnes större tillgång på personer, som äro kompetenta, och därför har man i förlätningarna angående vissa städer trott sig kunna frångå fordran på kyrkoherdens självskrivenhet såsom ordförande uti där nämnda folkskolestyrelser. På landet och uti många av våra mindre städer skulle prästens undanskjutande från ordförandeskapet i skolrådet hava den verkan, att folkskolans ledning komme i händerna på personer, som antingen icke vore uppgiften vuxna eller också att ledningen skulle komma i händerna på folkskol-lärarkåren. Men det är uppenbart, att det senare skulle lända till stora olägenheter, då det gäller skolrådets viktiga uppgift att utöva en rätt uppsikt över folkskollärarna. Betecknande är utskottets skäl mot självskrivenheten, att prästen »valt sitt levnadskall ur andra än skolväsendet direkt vidkommande synpunkter», och därför kunde befaras sakna intresse och fallenhet för uppgiften. Detta uttalande tyder ju på, att utskottet tyckes anse, att folkskollärarna skulle vara bäst skickade till ordförande i skolråden. I allt finner utskottet, att prästen icke kan undvaras i skolrådet, och utskottet antager, att prästen i de flesta fall också skulle bliva vald till ordförande där. Men vartill tjänar då hela reformen? Man tänke sig denna situation: folkskolläraren sitter som ordförande i skolrådet och prästen sitter bredvid honom som ledamot, huru skall skolrådet då kun-

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)

na utöva den där uppsikten över lärarna, som så väl behöves? Jag föreställer mig, att denna kammare ej skall vilja medverka till en dylik ordning. Därest prästen icke har till ämbetsplikt att utöva ordförandeskapet i skolrådet, komma nog våra präster att uti ett mycket stort antal fall icke längre stå till förfogande, och i all synnerhet komma de säkert icke att vidare ställa sig i breschen gent emot vare sig försumliga skollärare eller försumliga föräldrar eller emot för utgifter till skolväsendet ohägade kommuner. Detta överlämnas till den valde ordföranden — med vad framgång denne kommer att utföra dessa värv, lämnar jag därhän.

Den som följt med den kyrkliga facklitteraturen i dessa frågor vet, vilken stor mängd av präster det är som icke skulle önska någonting hellre än att bliva befriade från bördan av folkskoleväsendet, men de utföra detta arbete därför att det hör till deras ämbetsplikt. Skulle åt dem lämnas blott ett ledamotskap i skolrådet, är jag viss på att de lätt skola finna laga förfall att undandraga sig arbetena där.

Motionärerna ha framhållit den rådande prästbristen och många andra förhållanden, som göra att prästerna på många ställen, kanske i de flesta fall, äro alldeles överlupna med arbete även frånsett arbetet med skolan. Det är klart att när dessa av arbetet tyngda präster icke längre bekläda ordförandeskapet i skolrådet, skola de sätta arbetet för kyrkans räkning, vilket ligger dem närmare, i främsta rummet och sålunda sätta arbetet med skolväsendet å sido. Då de äro så överhopade med arbete på många ställen, måste de anses äga fullgoda skäl att göra på detta sätt. Genom den föreslagna reformen skulle alltså sakkunskapen inom skolrådet i ganska hög grad äventyras, och jag kan ej finna att ifrågavarande reform skulle kunna lända till något gagn för folkskolan men väl till obotlig skada. Folkundervisningskommittén yttrar i sitt betänkande, som vid förra riksdagen låg på kammarens bord, följande:

»Även efter upprättandet av en överstyrelse för folkundervisningen skall folkskoleväsendet kräva sina kretsstyrelser, liksom varje folkskola fortfarande i församlingens skolråd skall äga sin lokalstyrelse. Det är sannolikt, att domkapitlen ännu för en tid framåt skola finnas ombärliga som kretsstyrelser för vårt folkskoleväsen.»

Där tager man emot kyrkans tjänst med tacksamhet. Men det kan hända, mina herrar, att vid den sakliga prövning, som folkundervisningskommittén givetvis kommer att ägna även folkskolan över huvud taget, det skall visa sig särskilt vad landsbygden och många av de mindre städerna beträffar, att prästen för en tid framåt skall finnas ombärlig som ordförande i skolrådet. I alla händelser kan det ej vara skäl för kammaren och riksdagen att utan saklig prövning avskära möjligheten för prästens bibehållande som självskriven ordförande i skolrådet. Jag anser sålunda, att den utredning, som från folkundervisnings-

kommittén här är att förvänta, ej bör föregripas. På alla dessa skäl ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

*Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)*

Herr Pers: Det föreföll mig, som om den siste talaren bevisat nästan allt för mycket i sitt anförande, då han sade, att den ifrågasatta reformen icke skulle komma att bli till allra minsta gagn. Jag hemställer, huruvida han icke dock måste medgiva, att saken kan hava sina sidor under vissa omständigheter. Det är väl sällan en fråga är så, om jag så får säga, isolerad, att den icke kan utöva det allra minsta gagn åt något håll, och jag skall till det skäl, som anfördes av herr Stadener, angiva ett, som förefaller mig ganska vägande i den föreliggande frågan, nämligen de olägenheter, varav församlingarna befinnas lidande i följd av den rådande betydande prästbristen. Det är nämligen så, att det ofta inträffar i både små och medelstora och ibland även i ganska stora församlingar, att man under årtal saknar en fast prästman utan betjänas av yngre präster, vilka ofta ombytas, ibland efter endast några månaders förordnande. Nu säger den föregående talaren, att man ju alltid har tillgång till den, som sköter ämbetet. Ja, men de äro ofta ganska svaga ämbetsförträttare dessa yngre prästmän, vilka nyss kommit från universitetet och som komma in uti församlingarna för någon kortare tid, kanske blott några månader, och uti mången gång ganska tilltrasslade förhållanden.

Och det är för församlingarna under slika omständigheter en ganska kännbar olägenhet att icke kunna få lägga ordförandeskapet i skolrådet på personer, som ha både intresse och kvalifikation för att sköta detta uppdrag. Det är sant, att frågan har varit uppe åtskilliga gånger och icke fått sin lösning, men det är ju ofta så, att en fråga måste mogna innan tiden är inne för dess lösning, och det förefaller mig av åtskilliga omständigheter att döma, som om denna fråga så småningom ginge till sin mognad, åtskilligt synes mig tyda därpå. Vi ha t. ex. under de senaste åren fått vice ordförande i skolrådet och möjlighet att utse kassamän, tecken som tyda på att uppdraget i allt fall håller på att gå ur händerna på de självskrivna. Det har talats om, att skolan står i så nära samband med kyrkan och det har yttrats så många vackra ord om att kyrkan drivit fram skolväsendet. Ja, det bestrides ej, och jag vill visst icke förringa betydelsen därav, men det finnes i allt fall saker, som gestaltat sig så, att det icke är skäl att längre hålla på självskrivenheten. Det talades också på sin tid så vackert om prästerskapets intresse för fattigvården, och att denna vore så fast knuten vid kyrkan. Emellertid blev fattigvården så småningom ryckt ifrån kyrkans hägn, och jag tror icke, att den därpå blivit allt för mycket lidande — fattigvården får sitt och kyrkan har sina bestyr, och jag tror, att ingendera blivit lidande på skilsmässan.

Vidare har man gått in på städernas skolstyrelser, och när man som den siste talaren framhöll, det såsom något säreget med

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)

städerna och att förhållandet vore så olika på landsbygden, få vi dock medgiva, att även landsbygden gått framåt, och att på landsbygden det blivit allt fler och fler personer, som kunna vara kvalificerade att övertaga en sådan befattning som det här gäller. Det är ju dock så, att prästen skulle allttjämt stå kvar såsom ledamot i skolrådet. Herr Ekman ville nästan låta påskina, att om icke prästerna finge ha självskrivenheten kvar, skulle de på något sätt tredskas och säga ifrån sig ledamotskapet och sedan ej göra mera än vad deras ämbetsplikt krävde. Jag undrar, om icke detta ändock är att sätta vårt prästerskap alltför lågt att sålunda ifrågasätta deras pliktkänsla och deras intresse för vårt folk-skoleväsen. Och jag kan icke tro, att det kan vara rätt att gå på den bogen.

Då jag alltså håller före, att många och goda skäl tala för ett bifall till utskottets skrivelseförslag, anhåller jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr H a m m a r s k j ö l d: Ut i den föreliggande frågan har jag verkligen förr stått på samma sida som herr Ekman, men jag har, ju mera jag tänkt på saken, kommit till den övertygelsen, att den reform man här föreslår är, om icke absolut nödvändig, så åtminstone mycket nyttig. Det var gruvliga svartmålningar, som herr Ekman framställde om hurudana förhållandena skulle bli ifall prästens självskrivenhet som skolrådsordförande upphävdes. Han frågade vem som då skulle tillhålla föräldrarna att skicka sina barn i skola. Jag kan ej förstå annat än att det skulle bli skolrådsordföranden som finge göra det och jag kan icke tro, att det bleve svårare för honom än för prästen att fullgöra det uppdraget. Reformen skulle ju medföra den fördelen, att man befriade prästen från detta många gånger för honom mycket obehagliga uppdrag. Herr Ekman frågade vidare, huru det skulle förfaras med tjänstgöringsbe-tyg för folkskollärare. Då som nu skola de väl utfärdas av skolrådet, ej av skolrådsordföranden ensam utan av denne i förening med skolrådet. Ja, det var en mängd mörka situationer herr Ekman framhöll, och han slutade med att fråga, vartill hela reformen skulle tjäna, om prästen i allt fall skulle vara självskriven ledamot av skolrådet. Jo, den tjänar till att de många fall, där prästen alldeles icke är lämplig att vara ordförande vare sig på grund av sjukdom eller andra förhållanden, där får församlingen möjlighet att kunna utse en ordförande, som den anser vara fullt lämplig och duglig.

Jag förbiser icke alls den svårighet, som kan uppstå inom åtskilliga församlingar att finna personer på en gång villiga och lämpliga för uppdraget i fråga, och man torde på sätt flera talare redan framhållit kunna taga för alldeles givet, att i de allra flesta fall kommer kyrkoherden eller prästen i församlingen att ändå utses till ordförande, och då är ju alls ingen skada skedd. Men det finnes många präster, som själva ingenting högre önska än att de måtte kunna befrias från detta uppdrag, vilket verkligen för dem medför ett stort arbete och mycket obehag och som vid så många

tillfällen ställer dem i en obehaglig ställning gent emot församlingen. Jag tänker därvid på de många tillfällen, då det är prästen, som nödgas driva fram förbättringar inom skolväsendet mot en oförstående församling, om ock det ju kan inträffa fall, då förhållandet är det motsatta, men i de flesta fall är det nog på det förra sättet. Det kan väl icke bestridas, att den omständigheten, att en person duger till präst, och den omständigheten, att han verkligen blivit präst, icke i och med detsamma gör honom skickad att vara ordförande i skolrådet. Det finnes verkligen ett stort antal präster, som ingalunda äro dugliga ordförande, medan det måhända inom församlingen kan finnas andra personer, som kunna sitta inne med den egenskapen. Varför skall man då göra det omöjligt för församlingen att, där prästen är olämplig att vara ordförande, få välja inom sig själv en annan för ändamålet lämpligare person.

*Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
själskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)*

Ja, det är redan så mycket talat i saken, att jag ej vidare skall upptaga tiden, jag har blott härmed velat giva tillkänna, att jag ställer mig avgjort på den sidan, som yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bruce: Herr talman, mina herrar! Jag är närmast uppkallad av ett yttrande av herr Ekman, nämligen det, vari han som ett skäl till att man ej nu skulle bifalla utskottets förslag anförde, att man därigenom skulle föregripa folkundervisningskommitténs blivande förslag om folkskolans omorganisation. Jag vill lämna det meddelandet, att det aldrig ingått i denna kommittés uppdrag att framlägga något förslag till omorganisation av folkskolornas lokalstyrelser, och kommittén kommer ej heller att framlägga något förslag i sådan riktning, vadan det förslag utskottet här framställt ej kan komma att på något sätt föregripa, vad kommittén kommer att föreslå i fråga om folkskoleväsendet i allmänhet.

Men då jag nu har ordet, skall jag be att få göra en erinran mot vad herr Ekman yttrade om drivkraften till folkskoleväsendets nuvarande ståndpunkt, vilken han bestämt angav vara det arbete de självskrivna skolrådsordförandena nedlagt. Jag vill gärna erkänna, att de härutinnan nedlagt ett samvetsgrant och ofta mycket stort arbete. Men om ock i de allra flesta fall denna utveckling drivits fram *med* den självskrivne skolrådsordföranden, har det dock i många fall skett *emot* honom av andra krafter. Den självskrivne ordföranden har i varje händelse icke varit enväldig, utan han har måst stödja sig på folket. Och då det gällt arbetet för folkskolans utveckling, ha just folkskollärarna, för vilkas inflytande herr Ekman var så rädd, nog utträttat icke så litet.

Deras inflytande på folkskoleväsendet är kanske ej så stort enligt författningarnas bestämmelser, men folkskollärarna måste likväl erkännas vara de, som mången gång drivit fram både inrättandet av nya lärarbefattningar och av bättre skolformer samt verkat för en förbättrad skolgång. Om också oftast skolråds-

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.

(Forts.)

ordförandena och lärarkåren här gått hand i hand, har det ock inträffat att folkskollärarna drivit fram skolväsendet trots den självskrivne ordförandens motstånd. Prästen har alltså icke stått så ensam i sitt arbete för folkskolans utveckling, som herr Ekman vill göra gällande.

Så varsamt som detta förslag i själva verket är hållet, kan jag ej finna, att riksdagen genom dess antagande skulle besluta, att pastors ordförandeskap därmed bleve upphävt, utan här ifrågasättes ju endast en utredning angående under vilka förhållanden och förutsättningar detta skulle kunna äga rum. Om utredningen visar, att det ej finnes skäl för reformen, blir saken som den är. Jag kan icke finna annat än att det bleve till nytta, om en utredning komme till stånd, angående i vilken form och i vad mån reformen skulle kunna genomföras. Jag annehåller därför att få yrka bifall till utskottets skrivelseförslag.

Herr Bergqvist: När denna fråga år 1912 förelåg till behandling i kammaren, uttalade jag mina stora betänkligheter mot en reform i den riktning, som nu återigen är ifrågasatt, och jag har sedan dess icke kunnat finna något skäl att ändra uppfattning. Då liksom nu var det i synnerhet tvenne skäl man framhöll för att prästens självskrivenhet som ordförande i skolrådet skulle avskaffas. Det ena skälet var, att det är så många präster, som önska att bli fria från detta uppdrag, vilket för dem kännes såsom en tung börda och oftast ställer dem i en skev och obehaglig ställning till sin församling. Ja, vore det fråga endast om prästerskapets eget intresse och bekvämlighet, skulle jag utan all tvekan rösta för ett bifall till den föreliggande motionen, ty det är alldeles visst, att skolrådsordförandeuppdraget i de större församlingarna är ett synnerligen maktpåliggande och tungt uppdrag. Det kan jag av egen erfarenhet intyga. När jag som ung präst kom direkt från universitetet till en av Sveriges största församlingar, blev jag genast ordförande i ett skolråd. I den församlingen funnos då inalles 12 lärarkrafter i folk- och småskolan. När jag efter 12 år lämnade församlingen, funnos över 100 lärarkrafter inom samma skoldistrikt: herrarna kunna tänka sig vilket arbete som ligger bakom en sådan utveckling. Nu voro ju förhållandena exceptionella i denna församling, men över huvud kan man säga, att i de större församlingarna är skolrådsordförandeskapet synnerligen betungande, och därför finner jag ej alls underligt, att det är många präster, som önska att bliva kvitt detta uppdrag, allra helst som det ofta nog renderar dem missnöje och klander från församlingsmedlemmarnas sida såsom lön för deras arbete. Men den andra synpunkten, som man framhåller, är den, att denna reform också skulle vara till gagn för skolväsendet självt. Den satsen kan jag absolut icke underskriva. Det må nu vara, att det finnes en och annan präst i vår svenska kyrka, som — vare sig därför, att han är för ung, såsom herr Pers sade, eller därför att han är för gammal såsom t. ex. herr Hammarskjöld sade — är olämplig att vara

ordförande, men detta hör dock till undantagen, och jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att det finnes någonting, som heter vice ordförande, och det är ej så sällan som vice ordföranden får inträda i den ordinaries funktion, när denne t. ex. på grund av ålderdom och bräcklighet ej kan fullgöra sitt uppdrag eller ej anser sig lämplig därtill. Men om jag ser på skolväsendet i stort såsom ett helt, så är jag alldeles förvissad om, att skolan kommer att lida, om självskrivenheten avskaffas, ty, man må säga vad man vill, detta att prästen under tjänstemannaansvar fullgör sitt uppdrag såsom skolrådsordförande, det gör honom till en mera drivande kraft i församlingen till skolväsendets fromma än om han vore en privatman. Här sade en talare — det var herr Stadener — att det är alldeles uppenbart, att den valde ordföranden måste få större auktoritet än en självskriven. Ja, men förhåller det sig verkligen på det sättet? Om t. ex. en präst är nitisk skolvän och söker driva fram skolväsendet i en församling, där han mötes av oförstående och motstånd, så kan han med frimodighet gå fram i sitt arbete emedan han vet, att han ej kan avlägsnas från sitt uppdrag att vara ordförande. Detta gör också ett större intryck på församlingen. Men om han väljes, kan församlingen begagna första lägliga tillfälle att avlägsna honom från hans uppdrag. Hur går det då med auktoriteten?

Vad nu angår prästernas ställning till skolväsendet, så är jag viss om, att även om självskrivenheten kommer att avskaffas, så kommer prästerskapets intresse för skolväsendet icke därför i ringaste grad att minskas, men herrarna kunna väl förstå, att en präst har mycket större befogenhet, och kan göra mycket mer, om han står i en ordförandes ställning än om han sitter som ledamot i skolrådet. Det har sagts här, att även om självskrivenheten avskaffas, så kommer nog prästen ändå i de allra flesta fall att väljas. Ja, det tror jag också, men hur går det då med alla dessa präster, vilka man åberopar sig på, att de önska bli fria från uppdraget? Tro herrarna verkligen, att alla dessa skulle stå till förfogande? Jag kan ej finna någon logik i ett sådant resonemang. Nej, är det så, att de önska komma ifrån uppdraget, så lära de väl ej mottaga det, om det erbjudes dem genom val. Och min bestämda övertygelse är, att detta ej blott är en organisationsfråga för skolväsendet i vårt land, utan det är också i avsevärd mån en ekonomisk fråga för församlingarna, ty herrarna skola icke inbilla sig, att personer stå till förfogande, som vilja åtaga sig detta mycket krävande och tidsödande uppdrag utan ersättning. — Här har ju vidare sagts åtskilliga saker, som skulle kunna påkalla ett bemötande, men jag skall avstå därifrån och inskränka mig till att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Clasons m. fl. reservation.

Herr Clason: Jag har begärt ordet, herr talman, för ett par korta repliker. Den ärade talaren på Kalmar-läns-bänken framhöll som ett av de starkaste skäl för att taga bort prästens

*Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)*

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)

självskrivenhet, att det skulle befria en hel del präster från ett uppdrag, som för dem var förenat med, som han sade, en mängd obehag, ty, sade han, det finnes en mängd tillfällen, då en pastor nödgades driva fram folkskoleväsendet i en kommun mot kyrkostämmans önskingar. Jag ser i detta yttrande just ett skäl, för att man ej skall taga bort pastors självskrivenhet och i stället lägga valet i kyrkostämmans hand. Ty står kyrkostämman på den punkten, att den ej vill driva fram folkskoleväsendet, då antager jag, att den, som vill bliva vald till ordförande, ställer sig på samma punkt och ej alls visar samma nit som den präst, som sitter som självskriven ordförande och har sig ålagt som sin ämbetsplikt att verka för folkskoleväsendet.

Jag skall också be att få säga ett par ord gent emot herr Stadener. Han talade något om frågans föregående läge och menade, att varför det då ej blev något resultat berodde därpå, att man ej visste vilken väg man skulle gå. Ja, men alla gångerna på 1880-talet, då utskottet och båda kamrarna voro ense om, att reformen var obehöfvig, ända från 1885 till 1902, tala naturligtvis ett helt annat språk.

Herr Stadener sade också, att utskottet denna gång formulerat sin kläm vida mjukare än vid föregående tillfällen. Men jag vill då erinra, att förslagen från 70-talet, från lagutskottet, voro ännu mycket »mjukare» än det förslag, som nu är å bane.

Herr Stadener sade slutligen ock, att utskottets kläm nu vore så formulerad, att regeln skulle vara, att pastor vore självskriven ej blott såsom ledamot i skolrådet, utan att han normalt skulle vara självskriven också som dess ordförande, men att man i vissa fall skulle kunna göra undantag härifrån. Jag får säga, att jag gläder mig åt, att herr Stadener vill tolka innebörden av utskottets kläm så, men ber att få erinra, att då jag inom utskottet framställde den frågan, vad som vore meningen med denna kläm — om meningen vore, att självskrivenheten skulle vara det normala med möjlighet för vissa undantag, eller om meningen vore, att man skulle lägga valrätt på detta område i kyrkostämmans hand, så att det bleve denna, som skulle få saken uteslutande om hand — så vägrade man inom utskottet att ge sig in på den frågan. Jag betvivlar ock, att exempelvis den ledamot av utskottet, som skrivit under utskottets betänkande, är av samma mening häruti som herr Stadener. Det råder sålunda en ganska stor oklarhet om vad som i klämman åsyftas, och detta är ett ytterligare skäl för mig att icke vara med om en skrivelse. Man skall ej skriva och begära något, då man ej ens vet, vad man i själva verket önskar.

Herr Stadener: Ja, herr talman, med anledning av den siste ärade talarens yttrande vill jag säga, att det nog torde förhålla sig på det sätt, som jag antydde, nämligen att utskottet har valt just denna formulering för att giva den utredning, som man hoppas, att Kungl. Maj:t skall åstadkomma uti detta

gamla och omdebatterade ämne, så vida och elastiska gränser som möjligt. För min del har jag den uppfattningen, att ett avsevärt antal av utskottets ledamöter just med detta avsåg, att Kungl. Maj:t skulle kunna vid sin utredning taga under öfvervägande det av mig nämnda förfarandet, enligt vilket man skulle fasthålla som regel pastors självskrivenhet till ordförandeskapet, men bestämma, »under vilka förhållanden och förutsättningar», som det heter i klämman, avsteg från denna allmänna regel skulle kunna ske. Det är ju ock därför, som jag har tillåtit mig att karakterisera detta utskottets förslag som en synnerligen varsam behandling av denna ömtåliga fråga.

*Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)*

Jag skall be, herr talman, att få tillägga endast några få ord och då särskilt fästa kammarens uppmärksamhet på, att det ej endast är den allmänna förändringen i bildningsnivån, som gör att tiden nu kan vara inne att lösa denna fråga, utan också det förhållandet, att riksdagen och Kungl. Maj:t nu i väsentliga delar nyanordnat folkskolans ledning i vårt land genom det bekanta beslutet om inrättande av en folkskoleöverstyrelse ävensom genom det beslut, som vi inom kort hava att fatta beträffande folkskoleinspektionen och som i sina huvuddrag förelåg inför förra riksdagen, fastän ämnet då, om jag minnes rätt, ajournerades. Genom denna omläggning av folkskoleväsendet i vårt land komma vi att få en mera ingående och effektiv inspektion över de lokala förhållandena ävensom möjlighet att på högsta ort få till stånd ett enhetligt avgörande av, vilka läroböcker man skall använda i folkskolan. Detta inflytande kommer sålunda att gå ut över såväl den lokala skolorganisationen som över frågan om läroböcker och andra pedagogiska frågor samt utan tvivel jämväl över de disciplinära förhållandena inom skolväsendet, om vilka herr Ekman särskilt talade. Denna omläggning av vårt folkskoleväsende innebär, att man kan utan större betänkligheter företaga den här åsyftade varsamma förändringen av stadgandet om skolrådsordförandena.

Det torde till sist vid beslutets fattande förtjäna att väl hållas i minnet, att kyrkoherden eller den, som bestrider hans plats, allt fortfarande kommer att vara självskriven ledamot av skolrådet, och där har han således det bästa tillfälle att alltjämt personligen inverka, men han slipper, om han nämligen ej är lagd för särskilt ledarskap i skolfrågor, de obehag, som herr Bergqvist synnerligen värtaligt skildrade och varigenom han gjorde utskottets betänkande den största tjänst, ty det anförande, som herr Bergqvist hade och däri han utförligt gav oss tillkänna vilka olägenheter en pastor kan under vissa omständigheter hava av att vara ordförande i skolrådet, borde enligt min mening hava utmynnat i en ur omtänksamhet för prästerskapets ställning framgången tillstyrkan av bifall till utskottets betänkande.

Jag tror, herr talman, att då detta ärende nu, enligt herr

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)

Clasons uträkning, för femtonde gången är före i riksdagen, så kunde det vara på tiden att låta utreda och undersöka frågan, som sedan kunde komma i ett mera utrett skick på riksdagens bord en annan gång. Eljest kommer den naturligtvis tillbaka i samma formulering ungefär, och då hava vi denna debatt om igen nästa riksdag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad, Ernst: Efter det övertygande anförande vi fingo höra av biskop Bergqvist anser jag någon vidare debatt över huvud taget ej behöva förekomma, men då jag måste konstatera att flertalet talare, som uppträtt, äro bosatta i städerna — jag har endast hört en från landet — så anser jag, att det kanske vore skäl, att flere talare från landsbygden gäve sin mening till känna, särskilt som den nyssnämnda talaren ställt sig tillstyrkande till utskottets förslag. För min del måste jag bestämt avstyrka detsamma. Jag är visserligen villig att medgiva, att man ej överallt finner lämpliga krafter genom denna självskrivenhet, men var inträffar ej det på andra områden, där man har ämbetsmän? Ej får man fullt lämpliga krafter därför, att vederbörande äro ämbetsmän, men det är ett sätt att lösa frågan och det ligger en styrka däri, att man lägger denna uppgift som ett ämbetsåliggande just hos den person, som i de flesta fall är kvalificerad. Här har en talare yttrat den åsikten, att det skulle minska prästens auktoritet, att han är självskriven ordförande, och att han skulle ha mycket större auktoritet, om han vore vald. Ja, jag skall uppdraga en parallell. Tro herrarna, att den självskrivne länsmannen, ordningens upprätthållare, har mindre auktoritet än fjärdingsmännen, som äro valda inom varje socken? Och hur ställa sig förhållandena? Vi få ej bortse från, att prästen i många socknar är den ende, utom folkskolläraren, som kan sägas vara en representant för den bokliga bildningen och har de personliga kvalifikationerna i övrigt. Då skulle man genom att gå med på utskottets förslag bli hänvisad till fjärdingsmannabildningen. Tro herrarna, att det skulle lända till skolans förbättring? Jag tror tvärtom, att det bleve en avgjord försämring, och jag tror vidare, att därmed, att det är ett bestämt åliggande för pastorn, den tjänstgörande pastorn, att taga det här uppdraget, så har man alltid någon viss person inom varje socken att hålla sig till, som måste taga uppdraget, så att läraren eller lärarna ej bli fullkomligt självrådiga. Däremot är ju redan en förbättring införd, att han ej behöver vara kassaförvaltare, ty det kan ju hända att prästen ej är ekonomiskt förfaren. Och vi ha ju dessutom rätt att utse vice ordförande för alla de behövligen fallen, då ordföranden kanske av ålder eller annan slags mindre lämplighet icke kan utöva sitt uppdrag så, som han borde. Ja, det är så, att jag ser den här frågan endast som ett försök att få fram just folkskollärarekåren även på ordförandeplatsen i skolrådet. Och man

vill endast locka oss därtill genom påpekandet, att prästen ju dock fortfarande skulle vara självskriven ledamot. Jag frågar herrarna: vilken auktoritet få vi fram hos den präst, som blir enkel ledamot, och som kanske sitter och sorterar under den valde ordföranden-folkskolläraren? Jag tror, att detta bleve en olämplig placering. Ännu hava vi ej tagit bort kristendomsundervisningen från folkskolan, och jag tror, att just det förhållandet, att prästen är skyldig att vårda och även själv handhava kristendomsundervisningen, skall i de flesta fall vara en tydlig och klar fingervisning för honom, att han bör rätt se till, att densamma även i folkskoleundervisningen upprätthålles, samt skipa ordning och rättvisa bland lärarekrafterna på samma gång han tillser, att barnen hållas till ordentlig skolgång. Jag tror, att detta uppdrag skola vi ännu så länge bibehålla som ett ämbetsåliggande för det svenska prästerskapet.

*Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)*

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag nödgas konstatera, att det råder en stor divergens i uppfattningen rörande prästerskapets skyldigheter mellan mig och min ärade vän herr Stadener. Jag för min del anser, att prästerskapet bör ställa sina krafter till förfogande i det andliga odlingsarbetets tjänst och icke sky mödor, oavsett om det därför skördar beröm eller klander. Herr Stadener åter synes hava den uppfattningen, att prästerskapet bör söka draga sig tillbaka så mycket som möjligt från detta arbete, i synnerhet när något klander riktas emot detsamma.

Herr Rooth: Herr talman! Jag skall endast be att till alla delar få instämma med herrar Lindblad och Clason, ty jag tror, att det är bäst, att vi hålla oss på den säkra sidan. Jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Pers: Det var herr Lindblad, som uppkallade mig, när han framställde liknelsen om skillnaden mellan länsman och fjärdingsman och så överflyttade den till skolväsendet, varvid han ville ställa prästerna i motsats till folkskollärarna. Herr talman! Jag tror, att det är att underskatta förhållandena ute på landsbygden alltför mycket. Det kan ju vara i vissa trakter, vissa församlingar, där det ej finnes flera boksynta personer än prästen och folkskolläraren och möjligen någon länsman, men det finnes dock vida större trakter i vårt land, som jag nämnde i mitt första anförande, varest det finnes betydligt större möjligheter, en avsevärd folkblandning, där man ej är hänvisad till så snäva möjligheter vid valet av skolrådsordförande.

Vidare skall jag mot biskop Bergqvist säga det, att jag tror, att han härvidlag överskattar tjänstemannaansvaret. Tjänstemannaansvaret har naturligtvis sin stora betydelse, i synnerhet där en ny sak skall fram. Jag vill visst ej frångå, att det som sagt har haft sin stora betydelse, att prästerskapet haft till skyldighet att gå i spetsen för skolväsendet, men lika säkert tror jag det är, att skolan

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
själskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)

en gång kommer att växa ifrån detta förhållande. Om den av herrarna, som rört sig med liknelser, velat fullfölja min antydning om att fattigvården en gång stått i samma förbindelse med kyrkan som skolan, och att den har kunnat lösas från kyrkan utan att vare sig denna eller fattigvården lidit, så hade han funnit, att förhållandet är detsamma med skolan. Det finnes någonting, som är av ännu större värde för folkskolan än prästernas tjänstemannaansvar, och det är befolkningens kärlek och intresse för skolan, ty lika visst som självuppföstran är den bästa uppföstran, då människan börjar på att reflektera på sig själv, likaså visst är skolväsendet bäst be-
tjänat med att befolkningens breda lager börja ägna sig däråt med intresse och kärlek, och sker det så, då tror jag, att t. ex. skolhusen ej längre läggas på sådana platser, som man haft tillfälle att diskutera om i går, särskilt i andra kammaren. Det är en hel massa småsaker, som kärleken till skolan kommer att feja undan, lägga till rätta, och jag tror att vi snart eller redan nu stå inför den situation, att när ordförandena skola väljas det ej står strid mellan prästen och skolläraren, utan valet sker efter synpunkten: vem är det, som kan tänkas upprätthålla och främja skolan bäst i församlingen? Ty herrarna måste medgiva, att det ej kan vara lämpligt när, såsom det är fallet i en medelstor församling ej långt från Västerås stad, församlingen ej på åtta eller tio år haft en fast anställd prästman hos sig, utan en präst har varit där och skött församlingsböckerna ett par timmar var lördag. Skolangelägenheterna har där fått skötas av folkskolläraren. Till följd av förhållandena måste prästen där förhålla sig passiv. Som sagt: jag tror, att på folkets kärlek till folkskolan kan man bygga åtskilligt.

Jag vill, för att uppdraga en parallell, återgå till fattigvården. Det har varit tråkigt med fattigvården så länge man sett, att fattigvårdsmyndigheterna processat med varandra i all oändlighet om, med hur litet man skulle kunna komma ifrån, men åtminstone i våra trakter har under de sista åren en fullständig omvälvning skett. Fattigvårdsmyndigheterna i församlingen omfatta saken med intresse och med kärlek, och därmed har denna kommit in på en helt annan bog. Så länge som vi skola lita på ämbetsmannaansvaret såsom den första drivande kraften, blir det nog i stort sett detsamma i fråga om folkskolan, men i det ögonblick som man kan lita på kommunernas kärlek och intresse för folkskolan, då blir det en helt annan sak. Prästen får vara ordförande, när han är lämplig och intresserad, och man kan nog vara förvissad att han lämnar gärna ordförandeskapet i kraftigare händer, när det finnes sådana. Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr H a m m a r s k j ö l d: Jag vill bara återkalla i kammarens minne, hur det gick till, när förslaget framlades om rättighet för städerna att tillsätta särskilda folkskolestyrelser, i vilka pastors själskrivenhet skulle upphöra. Det var 1908, som jag i egenskap av chef för ecklesiastikdepartementet tillstyrkte Kungl. Maj:t att framlägga detta förslag. Den gången kom jag i en mycket livlig kontro-

vers med justitierådet Trygger, och frågan föll i denna kammare. Året därpå kom alldeles samma förslag oförändrat igen och antogs, om jag minnes rätt, utan debatt; det är möjligt, att jag misstagit mig, men jag tror mig kunna säga, att det rent av var utan debatt. Nu kan man ju säga, att ej så många år gått sedan dess, det är endast fem år, men många städer begagna sig av denna tillåtelse, och jag har ej i något enda fall hört talas om, att det medfört några olägenheter i sådan riktning som här framhållits, ifall självskrivenheter skulle upphöra på landsbygden. Jag tror tvärtom, att man litet varstades varit och fortfarande är mycket belåten med denna ordning. Nu förutser jag visserligen och hör på stämningen, att frågan kommer att falla i dag i denna kammare, men jag är fullkomligt övertygad om, att den kommer igen och att den en gång blir av kammaren bifallen. Under sådana förhållanden tycker jag, att det är så gott att taga den i dag.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr von Mentzer: Herr Stadener framhöll, att denna fråga varit före i riksdagen 14 gånger, och att det därför vore skäl i att nu låta den bli löst och bifalla vad utskottet hemställt, bara för att komma ifrån saken. Det är ju i trötthetens tecken den då skulle lösas, men är det en fördelaktig väg att, därför att man är uttröttad, gå med på vad som helst? Jag tror ej det. Jag tror, att det förhållandet, att frågan 14 gånger varit uppe utan att gå igenom, i stället för att visa att den nuvarande anordningen är olycklig eller ofördelaktig, just visar, att det ligger en styrka i den, då den kunnat hålla sig så länge, trots dessa många anlopp mot densamma.

Herr Stadener lät vidare framskymta, att det skulle tala till förmån för utskottets utlåtande, att man nu höll på att få allt fastare former inom folkskoleväsendet genom den nyinrättade folkskoleöverstyrelsen och genom den folkskoleinspektion, som väl skall bli någonting mera utvecklat än vad den nuvarande folkskoleinspektionen är. Ja, det lilla jag kunnat följa med utvecklingen på detta område har gett vid handen, att det synes råda en strävan att centralisera på detta område; och det är väl även ett drag av denna centralisation, om man nu skall hava en folkskoleöverstyrelse, som har sina inspektörer fullkomligt i sina händer och, såsom förut är sagt, om man till ordförande i skolråden får herrar skollärare. Jag undrar, om det kan vara lyckligt att genomföra en alltför sträng centralisation. Jag undrar, om det ej tvärtom är fördelaktigt, att det på platser sådana som skolrådets ordförandeplatser finnes självständiga män, som ha en oberoende ställning och en viss uppgift att fylla. Jag tror, att det är fördelaktigt från många synpunkter, att så är ställt. Denne man, skolrådsordföranden, på sin plats, hoppas jag, i många fall skall vara i fullt samförstånd med de myndigheter, som stå över honom på området. Jag hoppas, att de skola hava ett ömsesidigt fördelaktigt inflytande på varandra. Men när det behöves, att det uttalas ett självständigt ord mot det, som kommer från medelpunkten, som ju ändå icke står folket så nära som skolrådsord-

*Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenheter
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)*

Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
självskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.
(Forts.)

föranden gör, när det behöver uttalas ett sådant självständigt ord, då är det gott, att det står en självständig man på platsen, som kan uttala det.

Jag kan ej låta bli att i detta sammanhang frambära en tanke, som jag vet omfattas av icke få skollärare, den har från skollärarehåll senast i dag framhållits för mig, nämligen att det finnes många skollärare, som sätta värde på den stabilitet, som ligger däri, att en ständigt given ordförande finnes i skolrådet.

Herr Pers menade, att folkets kärlek skulle vara nödvändig för folkskolans utveckling. Ja, det vill jag visst icke bestrida, men jag vill be herr Pers vara god och bevisa, att den storartade utveckling, som har skett på området under de nuvarande skolrådsordförandenas arbete och ledning verkligen har berövat folkskolan folkets kärlek. Jag tror, att detta återstår för honom att bevisa, innan han får någon styrka i de ord han framförde.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Herr vice talman! Jag ber att än en gång få opponera mig mot herr Hammarskjölds bevisföring, ty därför att han föreslagit en förändrad åtgärd i städerna, där det finnes personer att välja på, som äro fullt lämpliga för uppdraget, är det väl ej sagt, att det lämpar sig för landsbygden med dess många olika socknar, där det mången gång ej finnes andra än jordbrukare och bönder, ja kanske sådana som äro ännu mindre lämpliga än de som tillhöra bondeklassen, som då skulle åtaga sig detta uppdrag. Vi känna ju alla till förhållandet med landsbygdens avfolkning. Det är nog ej herr Pers obekant. Vilka är det som flytta från landet till städerna? Jo, just de ekonomiskt bättre rustade, representanterna för den högre bildningen. De trivas ej längre på landsbygden utan söka sig till städerna, där livet i många fall erbjuder större bekvämligheter etc. Det förvånade mig att höra herr Pers blomstermålning om, att *folkets kärlek* skulle lösa frågan. Han vet lika väl som jag, att de allra flesta, som måste åtaga sig uppdraget, komme att anse det som ett onus. Det överensstämmer icke med deras vanliga sysselsättningar och går utöver deras kompetens, om de skola sitta som ordförande i skolrådet. Vad blir då följden, när den ene efter den andre säger: Jag vill ej ha uppdraget. — Det återstår då endast att i skolrådet insätta en folkskollärare att utöva denna funktion. Och sådan är nog också den verkliga meningen med hela reformen.

Det är med fullkomlig kännedom om förhållandena på landsbygden, som jag i likhet med herr Bergqvist nödgas bestämt avstyrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hem-

ställt samt vidare på avslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang. upphö-
rande av
kyrkoherdes
själskrivenhet
såsom skol-
rådsord-
förande.*

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinjer Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 60.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets den 25 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om tillägg till 67 § förordningen om kommunalstyrelse på landet, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen yttrade, att han efter överenskommelse med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen komme att vid kamrarnas sammanträden måndagen den 2 nästinstundande mars anställas över de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore av båda kamrarna godkända.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 25 och 26 innevarande februari bordlagda utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om dels ändring i lagen om förbud mot handels idkande under vissa tider av dygnet, dels ock meddelande av lagbestämmelser i syfte att på lämpligt sätt begränsa den tid å sön- och helgdagar, under vilken matvaru-, frukt- och blomsterbutiker må hållas öppna, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 25 och 26 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse til Kungl. Maj:t angående lagändring, åsyftande rätt för annan än präst i svenska statskyrkan att förrätta jordfästning.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.*

Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 192, hade herr *J. Byström* hemställt, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan lagändring, att även annan person än präst i statskyrkan och den, som enligt Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående främmande trosbekännare den 31 okt. 1873 vore jämnställd med statskyrkopräst, måtte kunna berättigas att förrätta begraving.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utreda, under vilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan måtte kunna tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jordfästning.

Reservation hade avgivits av herrar *af Ekenstam*, *Trana* och *Johansson* i Valared, greve *Spens* och herr *Pettersson* i Bjälbo, vilka på återopade skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Greve *Spens*: Mot utskottets nu upplästa hemställan ha flere ledamöter inom lagutskottet, däribland även jag, avgivit en reservation, vari hemställas, att herr Byströms motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Föreliggande fråga har på grund av enskilda motioner förevarit till behandling vid 1910 och 1912 års riksdagar. Motionerna blevo bägge gångerna avslagna i denna kammare men bifallna i medkammaren.

Vid 1910 års riksdag, då frågan väcktes av samma motionär som i år, avstyrktes motionen av lagutskottets pluralitet, som därvid huvudsakligen anförde tre skäl för sitt avstyrkande. Det första skälet var, att, därest de, som vore missnöjda med den nuvarande ordningen, önskade övergå till annat trossamfund eller ville bilda eget sådant samfund, som avses i 1873 års förordning angående främmande trosbekännare m. m., stode det dem fritt att utträda ur kyrkan. Det andra skälet var, att de, som funne med sin fördel mera förenligt att kvarstå inom statskyrkan, borde finna sig i dess fastställda ordningar och bruk, även om en eller annan enskildhet ej tillfredsställde dem. Det tredje och huvudsakliga skälet var, att riksdagen i skrivelse 1909 hos Kungl. Maj:t begärt en allsidig utredning angående de villkor, under vilka det kunde tillåtas medlem av svenska kyrkan att, även utan uppgiven avsikt att övergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan, samt att i varje fall de frikyrkligas ställning, vilka inom kyrkan bildat mer eller mindre fasta religiösa sammanslutningar, skulle bliva reglerad genom den lagstiftning, som kunde bliva en följd av den i nämnda riksdagsskrivelse begärda utredningen.

År 1912 tillstyrktes motioner i ämnet av lagutskottets pluralitet, men flera utskotts ledamöter reserverade sig under hänvisning till den nyssnämnda riksdagsskrivelsen år 1909, och motionerna blevo, såsom jag förut nämnt, avslagna i denna kammare.

Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)

Under diskussionen i ämnet år 1912 anfördes av anhängarna till motionen, att en stor del frireligiösa önskade kvarstanna inom statskyrkan men där erhålla friare religiösa former, och att 1909 års riksdagsskrivelse endast avsåg bestämmelser för dem, som ville *utträda* ur statskyrkan, vadan samma skrivelse ej skulle avse det nu föreliggande ärendet. Det är emellertid alldeles givet, att vid den utredning, som pågår i anledning av 1909 års skrivelse, härsyn kommer att tagas till allt, som i riksdagen förekommit i föreliggande fråga, och denna bör också enligt min och de övriga reservanternas åsikt lämpligen ingå i den utredning, som föranletts av nämnda skrivelse. Om denna utredning skulle giva till resultat, att det vore lämpligare att bibehålla åtskilliga frikyrkliga föreningar inom statskyrkan, men med friare former, än att giva dem dessa friare former först med deras uteslutning ur statskyrkan, är det ju uppenbart, att utredningen skulle föranleda förslag av dem, som utreda saken, i den av dessa riktningar, som ansåges lämpligast.

I varje fall torde det ej vara lämpligt, att såsom utskottet gör, giva Kungl. Maj:t ett bestämt direktiv, i vilken riktning utredningen bör gå. Utskottet anhaller nämligen icke om utredning, *hururida och under vilka villkor*, utan endast »*under vilka villkor* annan person än präst inom svenska kyrkan må kunna tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jordfästning».

Utskottet har i det föreliggande betänkandet sagt, utan att anföra några ytterligare skäl, att vad lagutskottet förut anfört syntes utskottet fortfarande äga giltighet. Vi reservanter anse ej något hava förekommit, som kan giva oss anledning att frångå den ståndpunkt, som första kammaren förut intagit i denna fråga.

På grund härav får jag, herr talman, yrka bifall till reservationen samt avslag å såväl utskottets betänkande som den i ämnet väckta motionen.

Herr Alexanderson: Herr talman, mina herrar! Den ärade talare, som nyss å reservanternas vägnar hade ordet, har sökt närmare utveckla den motivering, reservationen innehåller, och som helt enkelt går ut på att, när riksdagen redan har begärt utredning om vidgad rätt till utträde ur statskyrkan, då vore i själva verket en skrivelse av nu föreslagna art oböhljig, enär denna fråga inginge i den ifrågavarande utredningen. Men häremot måste jag återigen framhålla vad, såsom greve Spens antytt, redan förut blivitt i en kammarens debatt i detta ämne påpekadt, nämligen att det ju icke är fråga om, att endast de personer, vilka för närvarande sakna möjlighet att utgå ur statskyrkan, skulle beredas större religiös frihet genom den ifrågasatta anordningen. Det gäller naturligtvis fastmera framför allt de inom vårt land mycket utbredda talrika meningsgrupper, som ej

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.*
(Forts.)

önska något hellre än att få stå kvar inom denna statskyrkas ram, och vilka således ej alls bliva tillfredsställda genom att *andra personer* få rätt att utträda ur statskyrkan — en rätt, varav dessa förra ej vilja begagna sig. Således torde det vara litet omöjligt att vidhålla att genom utredningen om vidgad rätt att *utträda* skulle givas ett tillfredsställande svar på den önskan, som i motionen framburits, att personer *inom* svenska kyrkan skulle i avseende på jordfästning få begagna sig av de friare, naturligare former för religiöst liv, som kyrkan sedan länge funnit sig icke böra förvägra dem i fråga om deras sammankomster till andaktsövningar i övrigt. Sedan lång tid tillbaka har ju kyrkan uppgivit den ståndpunkten, att meningsgrupper, som ha behov för sitt personliga religiösa liv av att sammansluta sig till fria föreningar inom statskyrkans ram under ledning av särskilda föreståndare, som sörja för deras uppbyggelse, icke skulle äga en sådan frihet. Men det är väl då också en naturlig konsekvens, att vid ett av de tillfällen i livet, då hela situationen gör den rent personliga känsligheten alldeles särskilt stor, vid det högtidliga tillfälle, då man samlas för att sänka en anförvant i jorden och se honom vigd till den sista vilan, även denna högtidliga akt skall få företagas av en sådan person, som de sörjande och den avlidne haft till sin personliga själasörjare, och att icke vid detta ömtåliga tillfälle nödvändigt skall uppträda såsom officiant en person, som huru personligen aktningsvärd och präktig han än må vara, dock står personligen alldeles främmande för de närvarande och särskilt för deras religiösa liv. Här kvarstår, synes mig, obestriddligen en enstaka punkt, som numera framstår som en ren anomali, där det religiösa livet inom statskyrkans ram ej tillstädjas taga sig de former, vilka man, såsom sagt, länge insett vara en naturlig sak och ett samhällsintresse, att de eljest tillåtas.

Den motivering reservanterna anfört, träffar alltså — vill jag säga — alldeles icke det spörsmål, varom här är fråga. Man kan visserligen ej vara annat än belåten med, att reservanterna i sak ej velat inlåta sig på något bestridande av det behjärtansvärda i den tanke, som ligger till grund för motionen, och som fått utskottets understöd, men det skäl, på grund varav reservanterna vilja undanskjuta motionen, har å andra sidan ej mycket av inre bärkraft, då det dock endast är en sammanblandning av två frågor, som icke hava något verkligt samband. Greve Spens sade nyss, att denna fråga, även om den ej bleve föremål för någon riksdagsskrivelse, dock säkerligen komme att bliva föremål för utredning i samband med den redan avgivna riksdagsskrivelsen. Vilka skäl har han egentligen att antaga, att den skulle upptagas till behandling och lösas likaväl, som om riksdagen hade uttalat sig för det nu förevarande önskemålets uppfyllande? Det är svårt att förstå. Riksdagen har uttalat sig för ett visst bestämt önskemål. Befinnes det nu i sak gagneligt, att ett annat viktigt önskemål i samband därmed upptages till

utredning, kan det väl ej vara annat än riktigt, att riksdagen därom också gör en erinran.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

Jag vill slutligen påminna om, huru läget var vid denna frågas behandling för två år sedan. Den befann sig då i en för dess gynnsamma lösning ganska vanskelig kombination med den på många sätt vida kinkigare frågan om erkännande av lekmanadop inom svenska kyrkan. Denna fråga om lekmanadop är vanskeligare därför, att det uppstår vissa svårigheter att bestämma, vilka konsekvenser det skall medföra beträffande en persons framtida ställning, hans rätt att söka vissa anställningar o. s. v., detta att han blivit döpt icke av kyrkans officiant utan av s. k. lekman. Men sådana svårigheter förefinnas ju ej alls i fråga om jordfästning. Det var även påfallande, att det motstånd som restes för två år sedan, i främsta rummet koncentrerade sig på dopfrågan. Trots denna, som sagt, ogynnsamma kombination var det endast med *tre* rösters övertikt, som denna kammare fann sig böra avslå utskottets hemställan, som i fråga om jordfästning var av samma innebörd som den hemställan utskottet gjort i år. Det är sant, att andra kammaren, då den biföll denna utskottets hemställan, gjorde det med en ganska svag majoritet, men detta får man utan tvivel anse bl. a. varit beroende på den berörda mindre lyckliga kombinationen med dopfrågan. I år, då förslaget framträtt, fritt från denna kombination, se vi ett helt annat resultat. Andra kammaren har i går med mycket betydande majoritet uttalat sig *för* en skrivelse i enlighet med motionens syfte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag kan icke underlåta att ingå på en kritik av den föreliggande motionen, ty den inbjuder i sällsynt hög grad härtill. Jag måste säga om denna motion, att den åtminstone enligt min uppfattning är ytterst oklar och konfys, och vad ännu värre är: jag måste säga, att den är elakt skriven. Det är icke den kristliga kärlekens öppna och milda språk, som talar i densamma, utan det är tvärtom en dolsk försåtlighet, som ligger bakom orden i stora partier av motiveringen. Till den saken skall jag återkomma något senare.

Vad vill nu motionären? Klämman i hans motion innefattar, »att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan lagändring, att även annan person än präst i statskyrkan och den, som enligt Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående främmande trosbekännare den 31 okt. 1873 är jämnställd med statskyrkopräst, må kunna berättigas att förrätta begravning». Om man nu ger akt på denna kläm, så finnes i densamma ingen som helst inskränkande bestämmelse, och det synes därför, som om det vore motionärens mening att

Om rätt för
annen än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)

få till stånd en fullkomligt obegränsad frihet i fråga om förrättningsman vid jordfästning. Hans framställning skulle sålunda jämväl inbegripa införande av rent borgerlig begravning. Vissa delar av motionens motivering synas också bestyrka ett sådant antagande. Emellertid är detta, försävt jag förstått saken rätt, i själva verket icke motionärens mening. Han synes tvärtom utgå från den tysta förutsättningen, att rätten att förrätta jordfästning utan biträde av prästman borde inskränkas till frikyrkoförsamlingarnas föreståndare, och han säger, att icke ens alla dessa borde beklädas med en dylik rätt, utan rätten endast tillkomma dem, som Kungl. Maj:t eller konungens befallningshavande funne gott därtill förordna. Vidare skola vi märka rörande denna motion, att det är fråga om jordfästning inom svenska kyrkan, alltså av medlemmar i denna kyrka, icke av dissenters. Tager man nu först sikte därpå, att motionären tänker sig, att jordfästningen alltfört skall vara en religiös akt, känner man sig mycket förvånad över att han såsom stöd för sin framställning åberopar den danska lagen om borgerlig begravning. På sidan 5 i utskottets betänkande återfinnes den del av motiveringen, där motionären citerat flera paragrafer av nämnda lag. Detta vore ju fullt berättigat, försävt det varit motionärens syfte att föreslå den svenska riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t om borgerlig begravning. Men i det sammanhang, vari detta citat nu står, blir det meningslöst.

Fäster man sig vidare därvid, att det är fråga om jordfästning inom svenska kyrkan, så står man undrande inför de partier av motiveringen, där motionären utgår från frågan om förändring i dissenters skattskyldighet till statskyrkan och inlåter sig på det därmed sammanhängande resonnemanget om prästerskapets göromål. Ja, vore det här fråga om rätt för dissenters att verkställa jordfästning inom sina församlingar utan biträde av präst, då skulle en dylik motivering vara fullkomligt på sin plats. Men vad den har att göra i detta sammanhang, det begriper jag sannerligen icke.

Jag sade, att motionen är delvis ganska elakt skriven, och det är just i det parti, där motionären satiriskt talar om prästernas arbete och ådagalägger en låtsad ömhet för att detta arbete må lättas. Och så kommer han till sist till det stora steget: viskola lätta prästernas arbete genom att befria dem från att förrätta en del jordfästningar! Det kan icke ha varit någon uppriktighet, som dikterat dessa ord, jag vågar påstå det. Motionären bör veta lika väl som jag, att en reform i överensstämmelse med denna motion skulle komma att vara av ingen som helst betydelse med avseende på frågan om prästernas arbetsbörda. Åtminstone skulle reformen icke komma att lätta denna börda, snarare att öka densamma. Motionären ordar bl. a. om, att de frikyrkliga befria prästerna från en mängd arbete genom att de döpa barn o. s. v. Men nu förhåller det sig så, att dessa förrättningar förorsaka prästen ett särskilt arbete i avseende på bokföringen, ett arbete.

som fullt uppväger själva besväret med förrättningen, och så komme det naturligtvis också att bliva här. För övrigt tror jag, att det skall bli ett så ringa antal, som skulle komma att använda sig av annan förrättningsman än präst vid jordfästning, att dessa fall skulle bliva försvinnande få.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

Motionären säger vidare, att då frikyrkopredikanter kunna utföra vissa funktioner lika bra som präster, böra de också få utföra dem. Är icke detta ett underligt resonnemang? Tänk om vi skulle tillämpa den principen i vårt samfundsliv, att var och en, som kan utföra en sak lika bra som en samfundets officiella funktionär, han skulle också få utföra den saken! Vart skulle det leda?

I sammanhang härmed kan jag icke underlåta att uttala min förvåning över ett påstående i motionen, att av de över 2,000 frikyrkopredikanter, som finnas i landet, det är ett mycket stort antal, som äger lika stor utbildning och lika stor begåvning som prästerskapet. Ja, om begåvningen skall jag visserligen icke disputera med motionären, men om utbildningen måste jag disputera, ty det är ju ytterst få predikanter, vilka hava den utbildning, som prästerskapet äger.

Ser jag nu på utskottets motivering, finner jag, att denna går i den riktning motionären önskar. Utskottet tager hänsyn utslutande till de frikyrkliga sammanslutningarna och deras känslöstämningar, men däremot tager det ingen som helst hänsyn till svenska kyrkan och hennes samfundsintressen. Utskottet har i betänkandet givit stöd åt en strävan, som under omkring 40 år pågått här i landet att bringa oreda i de kyrkliga förhållandena och undanskjuta det kyrkliga ämbetet. Det anförande, som vi nyss hörde av herr Alexanderson, är ock ett fullkomligt typiskt uttryck för just denna kyrkopolitiska strävan från de friare riktningarna. Man resonerar som så: vi äga icke samma uppfattning i en hel mängd frågor som kyrkan utan tvärtom, vi ogilla kyrkans uppfattning i många delar, men vi vilja ändå stå kvar inom henne, och emedan vi vilja stå kvar där, skola vi också äga rätt att utöva funktioner icke blott i kulturellt utan även i administrativt hänseende på sådant sätt, som står i överensstämmelse med vår uppfattning. Det är således icke de klara raka linjerna, att, när man kommit in i en annan uppfattning än kyrkans, man då skiljer sig från henne. Nej, i stället stannar man kvar för att inifrån spränga sönder och försvaga henne och slutligen lägga henne i ruiner. Detta är en strävan, säger jag, en allmän strävan, som i denna riktning gjort sig gällande här i landet under omkring 40 års tid, och den föreliggande motionen är ett litet led — jag betonar just ordet *litet* — i denna allmänna strävan, men den är dock ett led i densamma.

Man säger nu: ja, men det är i alla fall nödvändigt för samvetsfrihetens och religionsfrihetens skull, att vi lämna rum för dessa friare sammanslutningar, låta dem träda in på områden, som förut varit förbehållna det kyrkliga ämbe-

Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.

(Forts.)

tet. Jag undrar ändå, om detta tal om samvetsfrihet har så goda grunder för sig? Om vi nu t. ex. tänka på en jordfästning: när prästen framträder och viger ett stoft till gravens ro, så är det icke blott en religiös akt han utför, utan det är också en samfundshandling. Han handlar såsom representant för den svenska kyrkan, när han viger en av hennes avlidna medlemmar till gravens ro, men han handlar också såsom representant för svenska staten därigenom, att han sedan bokför denna förrättning och tillser, att allt sker ordentligt och utan någon fara för samhället. Är det då verkligen riktigt och rätt, att herr vem som helst skall kunna inträda och utöva dessa samfundsfunktioner? Jag tycker, att om svenska kyrkan skall få rätt att vara ett samfund, så böra sådana funktioner utövas av hennes organ, och de äro i detta fall prästerskapet. Men en annan sak är: om nu dessa frireligiösa, som äro anhöriga till den avlidne, önska en särskild religiös akt eller särskilda ceremonier, som tillfredsställa deras känslor och som äro uttryck för deras kärlek emot den avlidne, böra de naturligtvis få det, och det är ingen, som förmenar dem detta. Det synes, som om deras samvetsfrihet och deras pietet skulle få tillräckligt utrymme i en sådan *särskild* handling, som de icke förmenas att utföra. Därför finner jag icke talet om samvetsfrihet här hava något verkligt fog för sig.

Emellertid vill jag icke sluta mitt anförande, utan att också giva ett erkännande åt de frireligiösa riktningarna. Det är icke meningen, att jag endast skall frambära klander av deras arbete. De må hava ett stort berättigande och en stor uppgift, då det gäller den rena uppbyggelsen och kärleksverksamheten i våra församlingar. Men fastän jag villigt ger detta erkännande, kan jag icke vara med om, att dessa sammanslutningar över allt söka att tränga sig in just i samfundsfunktionerna och undanskjuta det kyrkliga ämbetet.

På grund av denna min principiella åskådning nödgas jag, herr talman, yrka avslag såväl å motionen som å utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Det var rätt förvånande att från en målsman för den juridiska bildningen i vårt land få höra sådana argument till försvar för utskottets hemställan som dem, herr Alexanderson nyss på vissa punkter presenterat. Han yttrade bl a. något som jag nu särskilt fäste mig vid, nämligen att då kyrkan har redan *faktiskt* uppgivit sitt motstånd mot friare bildningar inom densamma och tillåter de såväl främmande trosbekännare som de i egentlig mening frikyrkliga att få bilda egna sammanslutningar inom kyrkan, dessa också borde få rättighet att själva utföra ifrågavarande förrättningar och icke behöva för dem anlita kyrkans prästerskap. Men är utgångspunkten här den rätta? Om herr Alexanderson behagat se på den motion, som ligger till grund för riksdagens skrivelse den 9 mars 1909 ifråga

om vidgad rätt till utträde ur statskyrkan, skulle han funnit, att ett av de motiv, som anfördes härför, var det, att kyrkan och likaså dessa främmande trossammanslutningar skulle komma ifrån den skeva ställning, som uppkommit därigenom, att de senare kvarstå inom kyrkan, fastän de icke tillhöra henne utan hava en annan grunduppfattning än hon. Det gäller således här att få igenom ett sannings och rättfärdighetens krav. Här ligger väl utgångspunkten för ett rätt bedömande av frågan.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

Uti nämnda motion, som ligger till grund för riksdagens skrivelse, framställde jag yrkande om en skrivelse till Kungl. Maj:t, gående därpå ut »huruvida och under vilka villkor det må kunna tillåtas medlem av svenska kyrkan att, även utan uppgiven avsikt att övergå till annat kristet trossamfund, utträda ur kyrkan». I motionen framhölls, att medgivande till fritt utträde icke kunde genomföras utan en grundlig undersökning av alla de konsekvenser, som därav följde, och ordnande av de många ömtåliga frågor på skilda områden, som i samband därmed uppkomme. Ett sådant medgivande komme, heter det vidare i motionen, att medföra nödvändigheten av närmare reglering av förhållandena mellan kyrkan och de såväl inom som utom henne stående statsmedlemmarna — och i det sammanhanget påpekade jag särskilt frågan om prästerligt biträde vid sjukbesök och *jordfästning*. Riksdagen förklarade sig också i skrivelsen i ämnet biträda den uppfattningen, att ett medgivande av rätt till utträde ur statskyrkan av så vidsträckt omfattning måste medföra nödvändigheten av ändringar i åtskilliga förhållanden, som beröra såväl det borgerliga samhället som också särskilt kyrkan. Det är således riktigt, som reservanterna säga i reservationen, att det icke torde »vara nödigt, att riksdagen ånyo uttalar sig därom, och icke heller lämpligt, att riksdagen redan nu inlåter sig på bedömande av den riktning vari eller det sätt varpå denna fråga bör lösas».

Herr talman, jag hemställer liksom reservanterna, att motionen icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Nilsson, Karl August: Biskop Bergqvist har nu liksom förut i en annan fråga gjort en svartmålning av den situation, som här föreligger, så hemsk, skulle jag vilja säga, att man nästan kunde vilja rysa därför. Han beskyllde motionären för att motionen var elakt skriven, att däri låg en dolsk försåtlighet, och yttrade, att den saknade kristlig fördragsamhet. Det är ändå väl skarpa ord detta, herr Bergqvist, och jag undrar — handen på hjärtat — om svaret var bättre än motionen i detta stycke. Jag nästan misstänker, att det var samma motiv, som talade där, eller också måste vi tillerkänna motionären *några* ädlare bevekelsegrunder, än herr Bergqvist ville tillägga honom.

Denna fråga har varit före flera gånger, såsom här påpekats, och har föranletts av ett trängande behov att något göres för samvetsfriheten — ett behov, som av biskop Bergqvist förnekades — ävensom att något göres för att icke tvinga folk att gå ut ur

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

svenska kyrkan. Man har, såsom ju också påpekats, givit en och annan liknande rättighet undan för undan, men kravet på denna lilla rättighet, som här är ifråga, kvarstår ännu ouppfyllt. Jag skulle vilja hoppas, med hänsyn till vad här förut sagts, att kammarerna nu kunde vara villig att gå med på här föreliggande förslag.

Biskop Bergqvist gjorde gällande gent emot motionen en hel del saker, men det väsentligaste var det, som han kom med till sist, eller att detta är en rättighet, som »herr vem som helst» skulle få. Nej, visst icke! Icke har motionären sagt, att »herr vem som helst» skulle kunna erhålla rätt att utföra detta, utan det skulle uppdragas åt Kungl. Maj:t eller Konungens befallningshavande att utvälja lämpliga personer härtill. Det är icke »herr vem som helst», som Kungl. Maj:t eller Konungens befallningshavande skulle utse. Givet är att dessa myndigheter komme att taga den allra största hänsyn till personliga kvalifikationer. Och att dessa personer kunna äga kvalifikationer, har icke ens biskop Bergqvist velat förneka, ehuru han ville förneka att deras lärdomsmeriter äro desamma som dem svenska kyrkan ger sina präster. Ja, många hava dem dock, men icke alla. Men jag vill fråga: är det nödvändigt för detta uppdrag att jordfästa, att man äger alla dessa lärdomsmeriter? Så ligger icke frågan, utan frågan ligger snarare så, att alla skäl tala för att det vore berättigat och befogat att gå denna önskan till mötes.

Se vi nu på detta, måste vi även hänvisa till det uttalande, frikyrkomötet år 1910 gjorde. Denna församling, som omfattade representanter från hela landet, markerade bestämt, att det föreligger en önskan från de frikyrkliga och ett trängande samvetsbehov, som gjorde det nödvändigt för statsmakterna att överväga, huruvida icke ett tillmötesgående skulle vara tänkbart.

Biskop Bergqvist ville giva frikyrkoförsamlingarna ett erkännande för deras uppbyggelsearbete, men att de skulle få undanskjuta prästen i hans ämbete såsom jordfästningsförrättare, det ansåg biskop Bergqvist icke vara riktigt. Ja, men det är icke, herr Bergqvist, här fråga om något undanskjutande, utan här vill motionären, och de som instämt med honom, att kyrkans prästerskap fortfarande skall äga denna rätt, som de nu hava och hittills hava haft i detta stycke, men de vilja också förbehålla sig rätt att få välja den person, som — vilket herr Alexanderson så väl påvisade — under hela deras liv stått som deras lärofader och själasörjare, på det man icke skall behöva komma i sådana obehagliga situationer som — herr Bergqvist känner detta lika väl som jag — många gånger under årens lopp förekommit. Ty det har uppkommit obehagliga situationer mellan å ena sidan prästen och å den andra sidan den avlidnes anhöriga, vilka tagit sig former, som jag nu icke här skall närmare beröra. Men allt detta talar för att frågan är seglivad och behöver komma till sin lösning.

När greve Spens och herr Ekman göra gällande, att denna

fråga kommer att avgöras i det förslag, som kan vara att vänta från den år 1909 tillsatta kommittén, tror jag, att dessa herrar verkligen icke satt sig in i vad det här är fråga om och vad saken gäller. Det gäller icke frågan, huruvida denna rätt skulle tillerkännas endast dem, som gått ut ur svenska kyrkan, utan, såsom jag påpekat och såsom biskop Bergqvist mycket riktigt uppfattade det, det är de frikyrkliga, som av många orsaker önska stå kvar i svenska statskyrkan, som önska få denna lilla rättighet. Den berör således icke dem som gått ut ur svenska statskyrkan.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

Biskop Bergqvist undrade varför de, som önska detta, icke gå ut ur kyrkan. Ja, vem är det som velat förmäna dem det? Är det icke svenska kyrkans representanter, som oupphörligen lagt hinder i vägen för utträdet å ena sidan, under det å andra sidan de frikyrkliga hava betonat att de *icke*, såsom biskop Bergqvist ville göra gällande, åsyftade att sönderslita den svenska kyrkan utan syfta på att inom den svenska kyrkan få den frihet, som för deras arbete och andliga välbefinnande är nödvändigt. Det är något helt annat! När vi se saken ur denna synpunkt och se huru den tillämpats i andra länder, så ville på tal härom biskop Bergqvist bestrida att exemplet från Danmark vore jämförbart här. Jag kan icke finna varför så icke skulle vara. Det är visst jämförbart, fastän man gått något längre. I Tyskland finnes en viss sådan rättighet och likaså i England. Varför skola då icke vi i vårt land kunna få denna rättighet för de frikyrkliga och varför skola de i detta stycke få stå tillbaka såsom i så många andra stycken?

Jag skall omnämna att det egendomliga, kan man säga, inträffat, att andra kammaren med mycket stor majoritet — 85 röster mot 46 — i går beslutat icke precis ett tillstyrkande av utskottets förslag utan ett tillstyrkande av motionen. Skillnaden mellan dessa bägge förslag låg däri, att utskottsutlåtandets kläm talar om »under vilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan må kunna tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jordfästning». Det är ju så, att redan nu andra personer än präster i svenska kyrkan kunna få förrätta jordfästning här i landet, nämligen katolska präster, svedenborgare och vissa metodister m. fl. Motionen däremot tager mera hänsyn till och låter frågan gälla endast dessa, som förut icke hava denna rätt och följaktligen anse sig berörda av dessa förhållanden.

Jag skulle vilja hemställa, om icke kammaren kunde vilja vara villig att i likhet med andra kammaren nu i dag besluta sig för denna utredning *i enlighet med motionärens förslag*.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Meurling: Herr talman! Såvitt jag vet, finns det även under nuvarande förhållanden icke något hinder för att gravsätta den döde under vilka religiösa former, som de efterlevande önska. Skulle det då kännas svårt för några, om en prästman träder

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

fram och förrättar den korta jordfästningsakten, så kan det alltid ordnas så, att den i ett sådant fall kan förrättas efteråt, och då kan den väl icke behöva vålla några bekymmer för de övriga, som icke vid det tillfället behöva vara närvarande. Enda vinsten av ett bifall till denna motion synes mig därför vara, att den frikyrkliga predikanten får rätt att utfärda en officiell begravningsattest. Skall emellertid en sådan rätt givas åt en person, så måste samhället fordra en viss kvalifikation av honom. Detta erkände även motionären, och vi hörde, att också den sista talaren erkände detsamma. Båda hava föreslagit, att konungens befallningshavande eller Kungl. Maj:t skall utfärda ett förordnande för ett dylikt uppdrag. Eftersom just dessa myndigheter föreslagits, ser det ut, som om motionären och de med honom liktänkande betrakta den legala jordfästningsakten såsom ett slags statstjänst och att de frikyrkliga predikanterna i detta fall framträda såsom statstjänare.

När jag läste denna motion, framställde sig för mig ett par frågor, de frågorna nämligen: har man verkligen orsak att besvära Kungl. Maj:t eller konungens befallningshavande med att utfärda ett förordnande till ett uppdrag, som tages i anspråk kanske i medeltal icke mer än en gång vart annat eller vart tredje år? Och vidare: Kan man icke befara, att man genom bifall till denna motion framkallar ett nytt missnöje? Man kan nämligen tänka sig, och det ligger icke långt ifrån, att det också kommer att förverkligas, man kan tänka sig, att det finns inom dessa frikyrkoförsamlingar sådana, som komma att resonera så här: Nu hava vi och våra fäder i 50 år kämpat och lidit för att undkomma statens inblandning i våra församlingsangelägenheter på det kristliga området. Nu har staten trängt sig in ändå i denna vår församling, låt vara blott med ett lillfinger, och åtminstone i vissa fall skall nu staten pröva och godkänna våra predikanter, dem vi själva hava valt. Nu få vi börja en ny kamp igen för att uttränga staten från detta intrång den gjort i våra församlingsangelägenheter. — Och det kan bli sådana förhållanden, att det finns de, som varken önska hava en prästman, ej heller den där förordnade begravningsförrättaren att begrava sina döda, utan de kunna önska en begravningsförrättare av tredje graden, och då kan det frågas: skola de icke hava lika rättighet som de andra? När de andra få välja efter sin smak, böra väl dessa också kunna få göra detsamma.

Det synes mig därför, att reservanterna hava fog för sitt yrkande, då de föreslå, att denna sak bör föras tillsammans med den utredning om vidgad rätt till utträde ur svenska statskyrkan, varom förut gjorts framställning till Kungl. Maj:t. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Alexanderson: Blott några ord till replik mot de sista talarna!

Beträffande herr Bergqvists motivering för sitt yrkande måste jag säga, att jag till hela dess läggning kände väl igen densamma från ett tillfälle för två år sedan, då jag hade

anledning att kämpa med en annan biskop om samma sak. Båda använde samma metod, nämligen att vända sig emot en del speciella påståenden och hugskott, som framkommit i motionens motivering; men vilka utskottet icke alls upptagit i *sin* motivering för det slut, till vilket utskottet kommit, och som nu närmast förelåg till kammarens prövning. Dessa speciella påståenden och förslag i motionens motivering borde således få anses falla utanför diskussionen, åtminstone som denna låg vid det tillfälle, då den ärade talaren hade ordet. Med de skäl, som utskottet anfört och med den allmänt hållna begäran om utredning, som skulle göras hos Kungl. Maj:t, därmed har hela denna vidlyftiga polemik *intet som helst* att skaffa.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

Gentemot *utskottets* hemställan och motivering har herr Bergqvist egentligen anfört, att jordfästningen dock icke är blott en akt, som företages på kyrkans vägnar, utan det är en akt, som företages även på statens vägnar, ity att här dels följer efteråt en kyrkobokföring, och dels det måste tillses, att inga särskilda »faror», som talaren sade, skulle uppkomma genom denna akt. Jag vet nu icke, på vilka faror han i det sammanhanget kunde syfta. För min del kan jag icke upptäcka dem. Vad åter kyrkobokföringsfrågan angår, torde den kunna ordnas på sitt sätt och oberoende av vem som företar själva den rituella jordfästningen.

Nu ha vidare såväl herr Bergqvist som herr Meurling sagt, att *intet* hindrar dessa frikyrkoföreståndare att trösta de anhöriga och uttala de andaktens ord, som de behöva; men varför skall man icke därjämte kunna få hava denna officiella jordfästning? Ingen behöver vara närvarande vid den officiella jordfästningen, sade t. o. m. herr Meurling, utan den officierande prästmannen kan få förrätta denna akt helt stilla för sig själv, i ensamhet, efteråt. Men, även om man icke går så långt som denne ärade talare syntes beredd till, även om man antog, att några vore närvarande, men att det endast betraktades såsom en rent officiell och formell akt, i vilken man icke förutsatte, att de närvarande deltog med något av andligt liv, frågar jag: kan detta vara ett värdigt sätt att se på denna sak? Är det möjligt, att från kyrkans egen synpunkt det kan ligga något tillfredsställande i att det, som borde vara en akt av högre religiös lyftning, vid ett tillfälle, då man ställes omedelbart inför dödens och livets mysterium — att denna kyrkliga akt icke är mer än officiell, endast är rent ceremoniell vid sidan av det, som förväntas kunna egentligen gripa och lyfta de vid jordfästningen närvarande?

Herr Karl Johan Ekman har ansett, att jag komprometterat mitt eventuella juridiska anseende genom mitt uttalande beträffande den förevarande frågans förhållande till frågan om rätt för dem, som önska det, att utträda ur statskyrkan. Jag kan emot hans uttalade mening därvidlag endast svara detta, att det är mig fortfarande alldeles obegripligt, att en vidgad

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

rätt för dem, som önska utträda ur statskyrkan, kan lösa en fråga, som rör deras ställning, vilka känna sig såsom evangeliskt-lutherska och som därför intet högre önska än att stå kvar inom den evangeliskt-lutherska kyrkans ram, men som önska, att där inom måtte beredas dem frihet till sådant religiöst kultliv, som motsvarar deras personliga uppfattning. Och jag vill tillägga ännu en gång: då detta behov visat sig så mänskligt, starkt och oemotståndligt, att svenska kyrkan för länge sedan på så gott som varje annan punkt uppgivit sitt motstånd, då under en persons hela levnad han icke behöver träda i någon som helst andlig förbindelse med prästerskapet, därest han exempelvis känner sig mera dragen till friförsamlingarna inom kyrkans ram, varför skall vid detta enda, men särskilt ömtåliga tillfälle komma in detta kallt officiella moment, som i ett sådant ögonblick måste verka neddragande i stället för lyftande på den andliga känslan?

Jag yrkar, herr talman, fortfarande bifall till utskottets hemställan. — Här har från ett håll hemställts, att man i stället borde samla sig kring själva motionen. Men denna går nog i sin formulering av klämman ett stycke längre, än jag förmodar, att det kan finnas förhoppning, att denna kammare skulle vilja gå. Utskottets hemställan är vida försiktigare formulerad och kan icke giva anledning till de antaganden av olika art, som gjorts från olika håll angående de vidare konsekvenserna av den begärda hemställan. Jag tror därför, att det ur alla synpunkter är klokast, att vi hålla oss på den försiktigare medellinje, vilken utskottet nu som för två år sedan funnit riktigast intaga.

Herr Bergqvist: Jag begärde ordet i anledning av herr Nilsons anförande. Han har ganska utförligt bemött mig, men jag måste säga, att jag i alla fall fann hans anförande sympatiskt, ty det lyste ändock fram en verkligt kristlig anda däri. När herr Nilson emellertid säger till mig, att mitt svar nog icke var bättre än motionärens egen framställning, så kan det möjligen hava ett visst berättigande, men det är dock en skillnad. Jag skall säga herr Nilson en sak: jag kan klubba till hårt, men jag skjuter aldrig med förgiftade pilar.

Må det tillåtas mig att läsa upp ett stycke ur motionen:

»Men då man talar om den arbetsbörda, som åligger prästerskapet, och, såsom somliga göra, nästan klagar däröver, vore det väl skäl i att se till, om icke ytterligare något av detta arbete skulle kunna läggas på andra utan att religion och kyrka därigenom på minsta sätt äventyrades och utan att det behövde kosta staten något. Detta är en sak, som man också bör hava i åtanke, då man åter går att reglera löner och arbete för statskyrkans präster. Allt det arbete, som kan utföras av andra än av statskyrkans präster och lika bra, som om prästerna gjorde det, samt dessutom icke kostar staten något,

bör man väl giva dessa andra laglig rätt att utföra. Redan nu äro prästerna befriade från åtskilligt, som de förr hade att uträtta.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

Det är för det första ett stort antal barn, som de ej behöva döpa, emedan deras föräldrar av en eller annan anledning anse, att dopet bör få anstå till dess att barnet vuxit upp till den ålder, att det självt kan i detta stycke göra sitt eget val eller bestämma över sig självt.

Så är det en del föräldrar, som låta sina barn döpas av lek-mannapredikanter. Särskilt är detta fallet inom en del friförsamlingar.»

Litet längre ned heter det:

»En livlig predikoverksamhet övas även av andra än statskyrkans präster, och detta bör vara en stor lindring i det officiella kyrkliga arbetet.

Nattvardsgäster betjänas numera till betydande antal utanför de statskyrkliga templens murar.»

Finns det någon enda i denna kammare, som tror, att dessa ord äro nedskrivna av omtanke för arbetsbördans lättande för prästerskapet?

Herr Nilson har sagt, att det ju är alldeles riktigt att anföra lagstiftningen från Danmark i detta sammanhang. Jag kan icke finna det riktigt, ity att där är fråga om borgerlig begravning, men här åter är fråga om en begravning, som skulle bliva en religiös akt. Jag tror knappast, att ens motionären är färdig att här vilja införa borgerlig begravning. Nu säger herr Nilson, att frikyrkorna i England och frikyrkorna i Tyskland och andra länder hava rätt att begrava sina medlemmar; varför skola då icke de frikyrkliga i Sverige hava det? — Ja, men inser icke herr Nilson, att den jämförelsen haltar? I dessa länder är det fråga om verkliga frikyrkor, men här är det icke alls fråga om frikyrkor, utan om medlemmar av den svenska kyrkan, som i vissa avseenden avvika från dess uppfattning, och det är detta, som gör skillnaden så stor.

Herr Alexanderson tycktes förmena, att själva motionen skulle falla utanför hela diskussionen. Jag kan icke förstå ett sådant resonemang, allra helst som utskottet i sitt utlåtande har avtryckt hela motionen från början till slut.

När jag nämnde något om faror i samband med jordfästning, förstod herr Alexanderson det icke. Såsom jurist borde han dock kunnat förstå, varpå jag syftade. Det finns dödsfall, som inträffa under sådana omständigheter, att en viss försiktighet måste iakttagas, innan jordfästningen sker, och det var på dessa fall, som jag särskilt syftade.

Herr Alexanderson säger också, att det måste komma att vila något »neddragande» över den högtidliga akten, när en prästman i ett ömtåligt ögonblick skall träda fram i en krets, som icke gillar honom och statskyrkan. Jag tror, att detta är gråa teorier; i praktiken ter det sig nog helt annorlunda. Jag har ännu icke varit med vid någon jordfästning, även bland frikyrkliga, där icke stämningen till synes åtminstone varit högtidlig och andaktsmättad, och det måste

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

jag verkligen säga om de frireligiösa — man må hava vilka invändningar mot dem som helst i andra avseenden — icke uppträda de på sådant sätt vid jordfästningarna, att något neddragande av akten förmärkes, och icke heller äro de otacksamma för den tjänst, en präst lämnar dem i ett dylikt ögonblick. Jag tror, att om någon-ting neddragande vid ett sådant tillfälle kan komma ifråga, icke är det inom frireligiösa kretsar, utan då är det nog på helt annat håll. Men för sådana fall rådes icke bot genom denna motion.

Herr Ekman, Karl Johan: I jordfästningslagen den 25 maj 1894 föreskrives, att vid begravning av svenska kyrkans medlemmar jordfästning icke må förrättas av annan än präst inom samma kyrka. Nu vill man tillskapa den ordningen, att för vissa av svenska kyrkans medlemmar, nämligen de, som i allo gilla kyrkans uppfattning och ordning, skulle man upprätthålla fordran på, att den som förrättar jordfästningen är präst; men för andra samma kyrkas medlemmar skulle man medgiva, att de få låta jordfästningen förrättas av annan än präst, och huruvida den ena eller andra ordningen skall följas skulle komma att bero på vederbörande statskyrkomedlemmars eget godtycke. Jag frågar: är det verkligen möjligt, att en jurist med de kvalifikationer, som herr Alexanderson besitter, kan hava den uppfattningen, att det kan vara rätt att tillskapa en sådan förvirring inom ett och samma samfund? Och huru kan man tro, att medgivandet härutinnan skulle kunna inskränkas till vissa sammanslutningar av frikyrkliga? Skola icke t. ex. socialdemokraterna också kunna påfordra att få förrätta jordfästning genom någon person, som konungens befallningshavande bland dem utser? Allt detta är att skapa förvirring i förhållandena, men det är icke förvirring, utan ordning och reda, man skall försöka åstadkomma genom lagstiftningen.

De som verkligen hava en så avvikande ställning ifrån den svenska statskyrkan, att de icke anse sig kunna anlita en prästs biträde vid jordfästning, hava den friheten, att de kunna utträda ur statskyrkan, och då få de rättighet att genom egna predikanter förrätta jordfästning. Herr Byström tillhör baptistsamfundet. Detta har icke velat utgå ur statskyrkan, fastän det är ett stort samfund och berättigat att göra det. Varför utgår icke baptistsamfundet ur statskyrkan? Om det gör det, bliva linjerna klarare, och man undkommer denna skeva ställning, som alldeles icke bottnar i något sanningskrav, ty det är icke överensstämmande med sanningens krav, att ett samfund, som på det sättet står i strid med kyrkan, skall kvarstå i densamma och där söka göra sina anspråk och sin uppfattning gällande med fara att skada den kyrka, inom vilken samfundet står.

Herr Hellberg: Det var ett par uttalanden från herrar Meurling och Bergqvist, som föranledde mig att begära ordet för en kort anmärkning.

Den förste ärade talaren av de två uttryckte sig ungefär så, att en begravning kan försiggå för övrigt under vilka reli-

giösa former som helst och att den korta legala ritual, som prästen då har att förrätta, icke bör kunna verka på något sätt störande eller stötande. Och herr Bergqvist i sin ordning försäkrade, att så vitt hans erfarenhet räckte, det alltid hade rätt en högtidlig och andaktsmättad stämning vid en begravning.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

Jag tror nog helt visst, att dessa herrar hava rätt i allmänhet, men det torde dock finnas fall, då icke så är förhållandet. En f. d. ledamot av denna kammare har för en tid sedan tillskrivit mig i denna fråga och uttalat önskvärdheten av en förändring ungefär i det syfte motionen avser. Han anförde från sin trakt — det är sydvästra delen av Sverige — att där lärers kunna hända, att prästen icke blott läst den korta ritualen vid begravningar, utan också tillåtit sig att hålla personalier över den döde, som visserligen kunnat vara berättigade från deras religiösa ståndpunkt, men som verkat ytterligt obehagligt på de närvarande begravningsgästerna, då dessa personalier utgjort i viss mån en dom över den dödes religiösa åskådning.

Det synes mig alldeles uppenbart, att sådant icke kan väcka någon slags »högtidlig och andaktsmättad stämning», utan det måste rent ut sagt åstadkomma en viss förgärlighet vid graven, och det borde väl under alla förhållanden undvikas.

Jag skall icke vidare uttala mig om frågan i allmänhet. Men jag har den uppfattningen, att nog hos oss liksom på andra håll den borgerliga begravningen förr eller senare måste komma — det föreliggande förslaget innebär ett steg på vägen. I samma mån som religionsfriheten verkligen kommer in i det allmänna medvetandet, tror jag, att det framställer sig såsom en nödvändig konsekvens, att den respekt man är skyldig visa en människas religiösa övertygelse — som dock i allra djupaste mening är hennes ensak — måste sträcka sig icke blott till livstiden, utan också över livets gräns till det ögonblick, när denna människa skall begravas.

Detta är för närvarande endast en from önskan, och den har väl ingen resonans i denna kammare. Men jag tror, som sagt, att den borgerliga begravningen en gång måste komma.

Herr Nilsson, Karl August: Jag är herr Bergqvist tacksam för det erkännande han gav de frireligiösa. Jag är också alldeles viss om att de frireligiösa, som hade herr Bergqvist att tillgå såsom sin herde, icke skulle sätta i fråga någon annan jordfästningsförrättare, utan skulle vara alldeles nöjda med honom. Och det är alltså ett möte där på halva vägen.

Men det är icke så överallt, och det är just dessa andra förhållanden, som nödvändiggjöra en ändring i lagstiftningen. Vi känna alla sådana förhållanden, där präster hava uppträtt på mycket olämpligt sätt, icke blott såsom herr Hellberg beskrev, utan på ännu mera anstötligt sätt. Ja, det har funnits exempel, där den döde och prästen stått i fullständigt motsatsförhållande till varandra, varit rent av fiender, och där det för de efterlevan-

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

de varit på det högsta motbjudande att behöva anmoda prästen — men någon annan fanns inte — att förrätta begravningen. Det har funnits fall, då begravningssceremonierna förrättats genom annan officiant, men där prästen efteråt tagit sig före att förnya begravningen efter den kyrkans ritual. Det är, såsom av motionen framgår, redan klart av ett mål, som kommit före ända upp till Kongl. Maj:t, att det icke är någon påföljd för dem, som förrätta begravning utan präst, men det är emot lagen, fastän det icke tycks hava någon straffpåföljd. Det är för att komma rätt på denna väg, man önskar denna förändring. Det är för att få det i lagen erkänt, som redan nu icke har någon straffpåföljd; och det synes mig, som om alla redliga skulle vilja vara med om att söka få en bestämd föreskrift om ett sådant här förhållande, vilket ändå förr eller senare genom de oupphörligt återkommande fallen bör och till slut måste vinna erkännande.

Det är ju för dessa frikyrkliga, som herr Bergqvist gav ett så ampert erkännande, det är ju för dem denna rättighet begäres, och när de äro så hederligt folk, som herr Bergqvist ansåg dem vara, synes det mig, att en sådan rättighet också bör dem givas, och det är inte sagt, att, såsom herr Meurling trodde, en tredje kategori ovillkorligen kommer och fordrar att bliva legaliserade.

Då herr Bergqvist anmärkte mot det sätt, varpå motionen är skriven, vill jag påpeka, att jag icke underskrivit densamma och icke tagit motionären i försvar för de ordalag han använt, utan jag har tagit honom i försvar därför, att det icke är av elakhet utan med tanke på kristlig fördragsamhet som denna motion tillkommit. Det är ändå så, att vid flera tillfällen, från prästerskapets sida framhållits den stora betungande arbetsbörda, som de ha, och det med rätta, men vid tillfällen, då man önskat få någon reform, t. ex. lekmannadopet, har man sagt, att prästerna skola ha besväret med att anteckna det i kyrkoböckerna. Det är naturligtvis med hänsyn till vad som förekommit, som motionären gjort sina uttalanden. Jag säger ännu en gång, att jag icke godkänt hans uppställning av saken, men jag har den tanken om honom, att han icke menar så illa, som herr Bergqvist velat göra troligt, och jag ber kammaren beakta denna sak och giva densamma sitt understöd och låta den på ett eller annat sätt komma till utredning.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Stadener: Herr talman! Jag skulle önska att jag kunde uttala några lugnande och försonande ord i denna sak.

Först vill jag då, liksom den siste talaren, taga motionären litet grand i ursäkt om inte precis i försvar. Jag tror icke att motionären, när han inlämnade sin motion, var besjälad av fientliga känslor mot vår svenska kyrka, utan saken torde nog hänga tillsammans så, att han helt enkelt avskrivit gamla handlingar, som ursprungligen kommit till under andra psykologiska förutsättningar än de, som nu

förelågo. Han har nämligen avskrivit det föredrag han höll år 1910 inför det s. k. frikyrkomötet i Stockholm, och härav torde väl kunna förklaras ett eller annat uttryck, som förmodligen skulle be- hövt att något mildras i den motion, som nu föreligger.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.*

(Forts.)

Emellertid skulle jag önska, att vi kunde få något klarare linjer i den diskussion, som här föres. Om vi exempelvis skulle redogöra för vad saken *icke* gäller. Den gäller, om vi se praktiskt på den- samma, icke någon utsträckt religionsfrihet. Motionären själv på- pekar i sin motion, att lekmän hava här i landet frihet att döpa, predika, fira nattvardsgång och bilda församlingar o. s. v., men, säger han, jordfästning hava lekmän icke frihet att förrätta. Så- vitt jag kan förstå av min och andras erfarenhet i dessa frågor före- finnes dock icke något hinder i praktiken för nästan vem som helst att vid graven utföra ceremonier, religiösa eller andra. Man möter vid graven med ordensstandar eller föreningsstandar. Frimurarne utföra sin och goodtemplarna sin säregna ritual vid graven. Det- samma har tydligtvis föreståndare för frikyrkoförsamlingar rättig- het och tillfälle att göra.

Alltså kan det knappast påstås att frågan gäller utsträckt re- ligionsfrihet, utan det gäller att den handling, som en frikyrklig le- dare vidtager vid en meningsfrändes grift, skall bli inregistrerad som legal handling av kyrklig karaktär, officiellt registrerad i de s. k. ministerialböckerna. Det är, såvitt jag förstår, den summa man får av motionen och utskottets utlåtande, att man önskar förvärva åt de frikyrkliga handlingar, som i praktiken redan försiggå mån- genstädes i vårt land, legal rätt att såsom kyrkligt kvalificerade jordfästningar bli inregistrerade i de s. k. ministerialböckerna. Vi torde sålunda kunna påstå, att det är en den svenska kyrkans ordningsfråga, en kyrkans disciplinfråga, som saken gäller.

Några detaljanmärkningar tillåter icke hänsynen till kamma- rens tid mig att göra. Jag skall därför endast i förbigående säga, att det synes mig något vågat att föreslå, att konungens befallnings- havande, på vilken myndighet det dock sist ankommer, enär man icke kan förutsätta att Kungl. Maj:t skulle självt utöva det överin- seende över frikyrkoföreningar i olika delar av landet, som kräves för att kunna lämna frikyrkliga predikanter fullmakt att förrätta jordfästning — det är väl, säger jag, något överraskande att för ko- nungens befallningshavande föreslå uppgiften, att, för att begagna motionens uttryck undersöka den ifrågavarande frikyrkopredikan- tens större eller mindre utbildning och begåvning. Skulle det verk- ligen vara skäl att uppdraga åt konungens befallningshavande att förrätta så att säga en frikyrklig prästexamen? Kan meningen vara, att konungens befallningshavande skulle undersöka predikantens kunskaper i novum, kyrkohistoria eller andra teologiska ämnen? Jag undrar om konungens befallningshavande skulle vara hågad att åtaga sig en sådan uppgift.

Emellertid är det tydligt att, därest staten skall lämna full- makt till utövning av offentligt uppdrag av ecklesiastisk art eller av annan beskaffenhet, så måste fullmaktskrävaren erbjuda staten

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

fullgoda garantier för sin blivande verksamhet. Härmed är jag inne på en sida av saken, som är mycket viktig, men som utskottet icke i sitt utlåtande synes mig hava genomtänkt. Det intresserar staten i hög grad att den person, som får officiellt bemyndigande av staten såsom offentlig funktionär, kan förete sådana garantier exempelvis för sin utbildning, att staten blir övertygad om hans lämplighet, och detta återigen medför såsom regel, att staten själv utbildar sina tjänstemän. Men därest enskilda anstalter skola utbilda dem, måste staten få rätt att öva kontroll och inspektion över dessa anstalter. Ingår det nu i de personers tankegång som önska befordra denna motion, att man skall tillerkänna staten kontroll och inspektion över frikyrkliga predikanter utbildningsanstalter?

Vidare måste varje av staten officiellt bemyndigad funktionär underkasta sig ämbetsmannans ansvar och laga påföljd för eventuella tjänstefel. Männe detta skulle medgivas av motionären och hans liktänkande? Jag har intet däremot utan tvärt om, men jag tror icke, att det är den tankegång, från vilken motionären utgått.

Vidare tror jag icke, att det är möjligt för staten att officiellt befullmäktiga representanter för sammanslutningar, som icke inrymma åt staten granskningsrätt. Man erinre sig, att det är icke fråga om en person i egenskap av enskild utan endast och uteslutande om predikanter, vilka, såsom motionären säger, få rekommendation av ett frikyrkligt samfund, alltså om personer, som representera visst samfund. Följaktligen om staten skall officiellt bemyndiga en representant för ett samfund att vara i större eller mindre omfattning statens tjänsteman i detta samfund, så måste staten äga rättighet att granska, godkänna eller ogilla denna sammanslutnings allmänna principer och officiella formulär, exempelvis formuläret för jordfästning, och jag undrar, om det varit motionärens och hans liktänkandes mening att åt staten inrymma denna rätt.

Allt detta, mina herrar, äro frågor, om vilka motionen och utskottet tåga, men det är frågor, som man icke undgår och som icke lösas genom att man negligerar dem. Jag hade genom motion under förra årets riksdag tillfälle att rikta kammarens uppmärksamhet på dessa synpunkter. Jag lyckades nog icke i den grad jag skulle önskat och anser saken förtjäna. Dessa frågor tillhöra dem, som oavbrutet komma igen tills vi underkastat dem en grundlig prövning. Vi måste helst så snart som möjligt besvara spørgsmålet: vilket officiellt erkännande kan och bör staten giva åt frikyrkliga sammanslutningar?

Jag skall tillämpa det sagda på föreliggande fråga om jordfästningsförrättning. Jag ber motionären — jag säger detta därför att jag ser honom närvarande vid våra överläggningar — vara förvissad om mina sympatier för den önskan han framställt och betonar, att den avlidne bör vid sin grav få sig den sista tjänsten bevisad av en representant för den sammanslutning i religiös mening han i livet tillhört. Jag förstår och behjärtar ur både religiös och humanitär synpunkt denna tankegång och vill, vilket jag vid före-

gående riksdag visade, i den mån jag kan, understödja och lätta strävandena att nå detta mål. Men vägarna dit skola icke gå över den kyrkliga ordningens nedbrytande i vårt land, de skola vara lojala och gagna även den svenska kyrkan, och, såvitt jag kan se, är det icke lojalt och gagnande, att man för förrättande av en handling »*inom svenska kyrkan*» föreslår en ordning, som desorganiserar kyrkan.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
Forts.)*

Två vägar finnas, såvitt jag kan förstå, till en lösning av detta spörsmål. Den ena är, att de frikyrkliga församlingarna i vårt land söka och erhålla lagligt erkännande genom att säga till staten: jag underkastar mig statens kontroll i vad angår utbildning av predikanter och annan verksamhet. När den frikyrkliga sammanslutningen säger detta till staten, svarar staten med att giva fullmakt av samma slag som kyrkan har för sina ämbetslärare. Det är min förhoppning, att de frikyrkliga samfundet må kunna söka och erhålla denna legalisering *inom* svenska kyrkan, utan att såsom »främmande trosbekännare» ställas *utom* den nationella kyrkan. Detta är den ena vägen. Jag skulle vilja att vi vandrade den och jag hoppas att de frikyrkliga välja den.

Men det finnes även en annan väg och det är införande av *borgerlig* begravning liksom vi redan hava borgerligt äktenskap. Liksom jag håller före att eftertänksamma medborgare äro överens om, att det var en gagnelig sak att borgerligt äktenskap tillstaddes, likaså anser jag det vara möjligt att lösa denna fråga genom införande av borgerlig begravning, i överensstämmelse med exempelvis vad förhållandet är i Danmark. Denna utväg tilltalar mig dock icke. Jag finner den icke vara någon nationellt sammanhållande utväg att lösa detta spörsmål på, men jag kan vara med om att acceptera densamma, ty det är en fullt klar linje att lösa frågan på.

Jag kan däremot icke acceptera den väg motionären och utskottet föreslår, ty den är icke någon väg utan en stig, som slingrar sig vid sidan av samhällets ordning, ett försök att åtkomma en viss kvalifikation av kyrklig karaktär under frikyrkliga förutsättningar, ett tillgrepp av rättigheten utan att åtaga sig bördan av motsvarande skyldigheter och ansvar gent emot staten och samhället.

I fjol. mina herrar, hade vi diskussion beträffande en annan handling, nämligen dopet. Det begärdes då, att lekmän skulle få utföra kyrkligt kvalificerat dop utan att vara utbildade och ansvärliga tjänstemän i samma mening som statskyrkans präster. Efter en ingående debatt avvisades denna motion i vår kammare med 93 röster mot 30 och i andra kammaren med 137 röster mot 22.

Jag hoppas, herr talman, att jag fullt och klart sagt, att vi böra eftersträva en lösning av denna fråga och motionen i denna riktning utgör ett pådrivande faktum men också att den väg, som hittills föreslagits, icke kan av mig accepteras. Jag yrkar alltså bifall till reservationen utan att dock uttala mig om dess motivering.

Herr A l e x a n d e r s o n: Ja, det är ju ledsamt, att det lilla

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

steg man här velat taga, i år liksom ett föregående år av herr Stadener skall anses rubba de särskilda cirkelar, han för sig dragit upp i fråga om den kyrkliga utvecklingen i vårt land. Han uppträdde förra gången med samma synpunkter, fastän icke så utförligt som i dag; och det förefaller mig, som om han i iver för detta sitt kyrkliga program en liten smula tappat sinnet för proportionerna av vad det nu gäller. Han säger, att vi icke skola gå den vägen att nedbryta den kyrkliga ordningen genom att tillåta, att en kulthandling utföres av andra personer än statskyrkans präster. Men i samma anförande konstaterar han, att det numera icke finnes en enda kyrkohandling, som icke kan och länge kunnat utföras av frikyrkliga föreståndare, med undantag just för rituellt jordfästningsakt. I så fall måtte svenska kyrkan redan vara sorgligen nedbruten. Men om så icke är förhållandet, torde man finna, att icke heller det nu ifrågasatta medgivandet rimligtvis kan tillmätas en sådan verkan.

Nu säger herr Stadener vidare, att det här icke är fråga om något religiöst spörsmål utan om vad han kallade en »kyrkligt disciplinär ordningsfråga». En kyrkligt disciplinär ordningsfråga! Herr Stadener nämnde, att den, som skulle utföra jordfästningen, skulle göra det icke såsom enskild person utan såsom officiant. Ja, jag måste säga, att när jag hörde honom säga det där om den disciplinära frågan, jag å min sida gjorde den reflektionen: här var det icke människan Stadener, sådan som jag lärt känna honom, som talade, utan den kyrkliche ämbetsmannen! Hur kan man lägga den synen på saken, att här vore fråga om en »honett ambition» från de frikyrkligas sida att förvärva officiell hallstämpel åt vad de företaga? Nej, här är fråga om det för känslan sårande, att religiösa ceremonier i högtidliga former företagas av personer, som de frikyrkliga måste betrakta som sig ovidkommande; att man på detta sätt stör deras uppbyggelse och andakt, att man hindrar den stämning, som borde rått i sinnena, och som skulle kunnat byggts upp, om den, som är familjens verkliga själasörjare, finge träda fram vid graven. Det är detta, som är själva kärnpunkten, och icke vem som skall få sin akt inregistrerad såsom en legal handling.

Herr Nilson, Karl A.: Endast några ord! Då herr Stadener tog upp sin nya linje och kom fram med det, som han föreslog, så vill jag säga, att jag absolut inte kan förstå hans nya linje. Här får icke vara fråga om en nykyrklig organisation under nya former, utan här är det uteslutande fråga om religiös frihet och samvetsfrihet och ingenting annat, och härvid måste det stanna. Något annat kunna icke de frikyrkliga stanna vid.

Herr Ekman, Karl Johan: Med anledning av herr Alexandersons anförande ber jag att få påpeka, att ett lekmanndop — ehuru det i och för sig kan vara ett rätt dop — av kyrkan icke erkännes såsom rättsgiltigt, ty beträffande ett sådant dop skall i kyrkoboken antecknas »icke inom svenska kyrkan döpt».

Den frikyrkliga predikoverksamheten är av den svenska

kyrkan tolererad, men det är icke inom denna kyrka en sådan predikoverksamhet äger rum; predikoverksamheten inom kyrkan upprätthålles nämligen genom prästerskapet. Enskild nattvardsgång tåles, men den har icke någon officiell natur. I de förutvarande bestämmelserna om rätt till inträde vid seminarierna fordrades för sådant inträde att hava gått till nattvarden inom den svenska kyrkan, och därvid gällde icke ett intyg om enskild nattvardsgång.

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

För övrigt ber jag få påpeka, att i den motion, som ligger till grund för 1909 års riksdagsskrivelse, yttrades, att medgivandet av fritt utträde ur kyrkan icke kunde genomföras utan en grundlig undersökning av alla de konsekvenser, som härav följa, och om på vad villkor det kan tillåtas. Herr Stadener har på ett synnerligen tydligt och redigt sätt påvisat åtskilliga av dessa konsekvenser. Jag har icke något emot, att jordfästning av annan än präst ordnas på ett av de sätt, som han angav, men man skall behandla frågan i sitt rätta sammanhang, så att det blir ordning och reda i det hela.

Herr Alexanderson: Mot herr Ekman vill jag blott säga, att jag tror, att icke någon skulle sätta sig emot, att i fråga om jordfästning gjord av lekman finge antecknas i kyrkoböckerna, att densamma förrättats av annan än statskyrkopräst. Göres sådan anteckning, förfaller herr Ekmans resonemang, ty det begäres då icke annat ifråga om jordfästning än vad som redan nu gäller för varje annan kulthandling.

Herr Holmquist: Jag uppkallades av herr Ekmans yttrande. Han nämnde, att dop får här i landet ske av en frikyrklig präst, men han tillade, att det på så sätt döpta barnet antecknades i ministerialböckerna såsom »icke av svenska kyrkan döpt», och följaktligen tillades icke det dopet betydelse av ett fullt giltigt dop. Enligt min mening är detta oriktigt, ty den, som på så sätt undgår dopet, kan icke av en svensk statspräst *omdöpas* utan ett sådant dop behöver blott *bekräftas*. Således, dopet har »laga» karaktär, och dopet av en lekman är enligt min uppfattning fullt giltigt.

Vidare säger herr Ekman, att predikoverksamheten är lokaliserad inom den svenska kyrkans prästerskap. Men även andra få utöva sådan verksamhet. Därmed är ju också fullt klart, att den, som utan att vara präst, utövar predikoverksamhet, är på lagligen fast mark.

Beträffande slutligen nattvardsgången får jag nämna, att nattvarden får utdelas av annan än statskyrkopräst. Härmed är givet, att när detta lagligen kan ske, så är det lagligt.

När herr Stadener började reducera föreliggande fråga till sina rätta dimensioner, så hade jag allvarliga förhoppningar att få ett sådant syfte tillgodosett, men när jag sedan fick höra herr Stadeners åskådning, så får jag säga, att det anförandet

Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)

mer än allt annat här har krånglat in hela denna, enligt min uppfattning, mycket enkla sak. Han nämnde först att om denna uppfattning skulle slå igenom, som här i utskottsutlåtandet är framställd, skulle därav följa, att det skulle förordnas vissa personer, som voro särskilt utbildade för sitt kall, nämligen att utföra s. k. frikyrkliga begravningar, vidare att det skulle finnas kontroll och inspektion på det sätt, varpå dessa personer utövade sitt uppdrag, och slutligen att det skedde under ämbetsmannans ansvar, och att det därför vore förenat med vissa strängare kompetensfordringar. Jag tror för min del icke alls detta. Jag tror visserligen, att när saken en gång blivit utredd, så kommer det att under en eller annan form av Kungl. Maj:t eller eventuellt andra myndigheter givas förordnande åt vissa lämpliga personer att utöva det ifrågasatta uppdraget, men då gäller prövningen uteslutande och endast den persons medborgerliga anseende, som kommer att få detta uppdrag. Att pröva hans hjärta och njurar kan ingalunda ingå i denna prövning.

Vidare nämnde herr Stadener, att den här saken kunde lösas antingen på den väg, som han föregående år — då även med instämmande av mig — ifrågasatte, nämligen att i den svenska kyrkan få in något, som redan finnes i Danmark, nämligen en inom svenska kyrkan förefintlig möjlighet till bildande av nya församlingar. Men den frågan, det förstår varje människa, är så avlägsen och så vittgående och har så många hinder att övervinna för att bliva genomförd, så att man kommer att vänta, såsom det heter »ad calendas græcas», innan den saken vinner laglig bekräftelse.

Den andra utvägen var enligt herr Stadeners åsikt den s. k. borgerliga begravningens införande. Ja, det är just den frågan som föreligger, visserligen med en del inskränkningar och restriktioner, men juridiskt sett föreligger verkligen den frågan. Ty här är, mina herrar, ifrågasatt, att inom *svenska kyrkan* låta begravningar verkställas av *enskilda medborgare som icke äro statskyrkliga präster*. Det kan ur rent statskyrklig synpunkt icke vara annat än en sådan civil (borgerlig) begravning, som herr Stadener ordnat om. Nu är det alldeles givet, att staten icke har någon skyldighet att i detta avseende införa annan kontroll än därpå, att — enligt de faktiska förhållandena, i enlighet med den församlingsförfattning, som alltid kommer att ligga bakom den ritus, som vid begravningen användes — den förordnade personen får skyldighet anmäla, att begravningen skett, och sålunda, att anteckning i vederbörande ministerialböcker därom må äga rum. *Det är hela den stora frågan.*

Det har här talats om, att ett sådant medgivande är att bryta ned den svenska statskyrkan, men jag ber dock att få påpeka, att sedan ett 40-tal år tillbaka eller ännu längre har inom den svenska statskyrkan en religiös församlingsbildning fått äga rum, utan att man tvingat till utträde. Dessa församlingar ha blivit allt talrikare. I närvarande stund kan deras med-

*Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordfästning.
(Forts.)*

lemsantal räknas icke i tiotusental utan kanske i hundratuse-
ntal. Icke kan det väl vara rimligt att låta dessa år efter år oupp-
hörligt vänta på en så enkel sak som en form, varigenom de
kunna få sitt begravningsförfarande ordnat. Det har sagts, och
jag tillåter mig upprepa det, att de ha under hela sin sammanslut-
ning aldrig tvingat statskyrkans prästerskap att såsom stats-
kyrkotjänare för deras räkning uppträda. Kan det då ur rent
statskyrklig synpunkt verkligen vara rätt, att då det är fråga
om en begravning, om en sådan församlingsmedlems värdiga
skiljande från sinnevärlden och vad därmed sammanhänger, man
säger till denna församling, som den döde tillhört: »Vid det
tillfället skall en församlingspräst, för övrigt för eder okänd,
inträda i eder krets och förrätta en kyrklig ceremoni och en stats-
kyrklig ceremoni»? Detta under det de frikyrkliges hela läng-
tan är att få använda den ritus, som de själva älska.

Det säges i denna reservation, till vilken jag än en gång
återkommer, visserligen icke direkt, men tämligen tydligt: Gå
ut ur den svenska statskyrkan, så ha ni alla dessa friheter. Att
nu peka på utträde ur statskyrkan är ju fullständigt lönlöst, ty de
komma ej att utträda.

Jag tror för visso, att om detta lagutskottets utlåtande skulle
vinna bifall, så skulle det vara lätt för Kungl. Maj:t att ut-
reda under vilka villkor annan person än präst i den svenska
kyrkan må kunna tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jord-
fästning. Av den anledningen, herr talman, yrkar jag bifall
till lagutskottets utlåtande.

(Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr tal-
mannen yttrade, att i avseende å förevarande utlåtande vore fram-
ställda följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bi-
fallas; 2:o) att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle
bifalla den i ämnet väckta motionen; och 3:o) att kammaren skulle
avslå vad utskottet hemställt och antaga det förslag, som innefat-
tades i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yr-
kanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till det un-
der 3:o) upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontrapropo-
sition därvid antagits bifall till utskottets hemställan uppsattes, jus-
terades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr
11 och antager det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet av-
givna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Om rätt för
annan än präst
att förrätta
jordjästning.
(Forts.)

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 36.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 25 och 26 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande revision av 23 kap. strafflagen,

nr 13, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagstiftning angående bidrag av allmänna medel, annorledes än genom fattigvård, till underhåll åt barn av ogift moder samt övergiven eller fränskild hustru, och

nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning om huru förfaras skall vid våld i by,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts den 25 och 26 innevarande februari bordlagda utlåtande nr 5, med anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för ordförande i pensionsnämnd att i tjänsteärenden använda tjänstefrimärken och tjänstebrevkort, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om stiftsbandets
upphävande vid
tillsättning av
prästerliga
tjänster.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 26 och 27 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om stiftsbandets upphävande vid tillsättning av prästerliga tjänster.

Lagutskottet hade till förberedande behandling fått till sig hänvisad en inom andra kammaren väckt motion, nr 129, däri herrar *C. E. Anderson* i Knäpasjö, *Harald Hallén*, *August Danielsson* och *Mauritz Enderstedt* efter erinran om föregående förhandlingar i föreliggande fråga anför, bland annat, följande:

»Vi anse oss icke behöva vidare ingå på utvecklande av övriga skäl, som tala för stiftsbandets fulla eller delvisa upphävande vid tillsättning av prästerliga tjänster, vilka för övrigt blivit framlagda vid den ofta förekommande behandlingen i riksdag och kyrkomöte. Då nu emellertid snart fem år förflutit sedan riksdagen hos Kungl. Maj:t gjorde hemställan om utredning och framläggande av det förslag, vartill en sådan kunde föranleda, utan att oss veterligt Kungl. Maj:t tagit frågan under omprövning, få vi vördsamt hem-

ställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t ånyo anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående stiftsbandets upphävande samt för riksdagen framlägga det förslag, var- till en sådan utredning kan föranleda.»

*Om stiftsbandets upphävande vid tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Stadener: Det är icke min avsikt att yrka något annat, än vad lagutskottet stannat vid, men jag har icke velat låta detta ärende passera utan att uttala mig för att denna utredning om stiftsbandets upplösning snarast möjligt måtte komma till stånd.

Utskottet har här tillåtit sig den tankegången, att prästlöneregleringskommittén skulle, sedan den fullgjort sitt uppdrag med avseende på löneregleringen, komma att till behandling upptaga riksdagens framställning i fråga om stiftsbandets upphävande. Det är först att anmärka, att, såvitt jag är rätt underrättad, prästlöneregleringskommittén är en kommitté, som upphört att existera. Förmodligen har utskottet tänkt på de sakkunniga, som ecklesiastikdepartementet tillsatt för att handlägga de frågor, som höra till de löneregleringar, som successivt utföras i vårt land. Det är säkerligen dessa sakkunniga, som utskottet tänkt sig skola upptaga till behandling riksdagens framställning i fråga om stiftsbandets upphävande.

Det kan ju vara intressant för kammaren att veta, att dessa sakkunniga näppeligen kunna ha fullgjort sitt uppdrag, förrän det sista pastoratet i Sverige blivit reglerat, och om jag icke tar miste, så inträffar det år 1944 eller 1945. Naturligtvis är det icke lagutskottets mening att man skall vänta med en utredning till år 1944 eller 1945, utan jag föreställer mig, att tankegången varit den, att när denna lönereglering blivit genomförd till sin huvudsakliga del i vårt land, skulle frågan om stiftsbandets upphävande upptagas till avgörande. Enligt min uppfattning, grundad på tillgänglig statistik, har den huvudsakliga delen av regleringen av prästernas löner blivit genomförd år 1920 eller möjligen 1921. Det skulle sålunda vara vid den tidpunkten, 1920 eller 1921, som man kunde motse en undersökning i anledning av riksdagens framställning av stiftsbandets upphävande. Det synes mig vara för länge att uppskjuta denna sak till dess.

Dessutom förefaller det mig, att man icke behöver för löneregleringens skull vänta till dess den trätt i kraft i detta flertal pastorat. Vad man fruktar, när man diskuterar stiftsbandets upphävande, är, att de landsdelar, där prästerskapet är jämförelsevis väl avlönat, skola draga till sig flertalet ansökningar. Men det är ju tydligt för kammaren, att man måste vid ansökningar till pastorat redan nu låta sig påverka just av den lön,

Om stiftsbandets upphävande vid tillsättning av prästerliga tjänster.
(Forts.)

som 1920 eller 1921 träder i kraft i pastoratet. Följaktligen söker ingen präst ens nu 1914 ett pastorat utan att taga hänsyn till den nya regleringen. Det vill med andra ord säga att löne-regleringarna verka redan retroaktivt, så att löneförhållandena med avseende på prästerskapets ansökningar verka redan nu som de komma att göra 1920 eller 1921. Jag hoppas, att jag uttryckt mig klart nog.

Enligt min uppfattning är det ingen anledning att med hänsyn till pågående löne-regleringar uppskjuta behandlingen av riksdagens framställning i fråga om stiftsbandets upphävande. Jag kan sålunda, herr talman, icke vara med om den motivering för sitt avstyrkande, som lagutskottet givit.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 26 och 27 innevarande februari bordlagda utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en social arrendelagstiftning till skydd för torpare, bolagsarrendatorer m. fl., biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial nr 16, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens sjunde huvudtitel; ävensom

bankoutskottets memorial nr 9, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde huvudtitel.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

Herr talmannen hemställde, att anslag, vilka utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7,30 på aftonen, finge nedtagas. Denna hemställan bifölls.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,52 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.